

De Kiemkracht van Amersfoort

Een koersdocument over het cultureel klimaat van Amersfoort
en de leegstand van een aantal betekenisvolle gebouwen,
Fons Asselbergs, mei-juni 2012

SAMENVATTING

De Opdracht

1. De opdracht is om een koersdocument op te stellen dat het gemeentebestuur een denkrichting meegeeft hoe de leegstand van vier prominente gebouwen aan te pakken: de Zonnehof, de Elleboogkerk, de Aegtenkapel en de locatie KAdE.

De Gesprekken

2. In meer dan 70 gesprekken met mensen die hierover ideeën hebben bleek een grote betrokkenheid met Amersfoort en het sociaal culturele leven. Unaniem was de mening dat achter de leegstand van deze complexen meer schuilt dan een vastgoedopgave. Uit de vele voorstellen is wel een perspectief van de meest kansrijke bestemming voor elk gebouw te destilleren.

De Visie

3. De idee dat investeren in cultuur niet rendabel is, berust op een misverstand. De kwaliteit van het cultureel klimaat is een factor van belang voor de stedelijke economie.

4. Juist in crisistijd moet niet getornd worden aan bronwaarden: zeker nu moet de kip met de gouden eieren niet worden geslacht. Houd Amersfoort vitaal en blijf investeren in haar kracht.

5. De overheid trekt zich steeds meer terug. Burgers raken verlicht: de ondernemende geesten onder hen maken plannen en nemen initiatieven. Zij dagen de overheid uit om mee te denken en mee te werken. Zij vormen de kracht van Amersfoort en versterken de economie van de toekomst.

6. De stad kent in elke periode bepaalde betekenisvolle plekken die als broedplaats en laboratorium beantwoorden aan wat de opkomende generatie inspireert en maatschappelijk heeft in te brengen.

7. Deze 'culturele biotopen' zijn sociaaleconomisch van groot belang om Amersfoort energiek en attractief te houden. Het cultureel klimaat is een economische factor van belang.

De Kansrijke Opties

8. De Zonnehof als actiehaard voor de uitvoerende kunstenaars zal beter gedijen naarmate het omliggende plein met de (opgewaardeerde) opstallen mee ontwikkeld wordt als cultureel parkplein. De Elleboogkerk als fysiek verbonden uitbreiding van Museum Flehite voor thematentoonstellingen moderne kunst van 1850 tot 1950, gebruik makend van particuliere collecties. De Aegtenkapel als vertrouwd adres voor kleinschalige muziekuitvoeringen en incidenteel als feestelijk vergadercentrum. De KAdE locatie is vanwege de hoge huurlast ongeschikt voor de culturele sector en moet via de makelaardij aan een prominent bedrijf worden verhuurd.

9. Enige voorstellen, die ik minder kansrijk acht maar wel heel waardevol vind, moeten opgevat worden als een 'plan B', óf gecombineerd worden met de kansrijke plannen óf elders een locatie vinden.

10. Van de gemeente wordt een aantal acties gevraagd, maar van de cultuursector zelf ook. Boven zichzelf uitstijgend zullen de culturele instellingen en initiatiefnemers met elkaar een cultureel complot moeten smeden om het cultureel klimaat te bevestigen, te bewaken en te versterken. Het economisch rendement van een goed cultureel klimaat is aanzienlijk en dus ook kansrijk als geheel.

11. Een culturele kaart van Amersfoort is onmisbaar om de culturele factor in de regionale economie een samenhangende strategische positie te geven.

1. DE OPDRACHT

Op 15 februari 2012 kreeg ik van het College van B. en W. van Amersfoort de opdracht om een koersdocument op te stellen n.a.v. de leegstand van *“vier zogenoemde culturele iconen, waarvoor een duurzame bestemming/herinvulling gezocht wordt, liefst met een culturele of cultuurverwante invulling, die rekening houdt met de (cultuurhistorische en architectonische) betekenis en situering van de onderscheiden gebouwen”*.

Het College vraagt aan mij:

”- een inspirator te zijn voor ideeën en mogelijkheden voor een culturele (herbestemming van genoemde gebouwen (al dan niet in combinatie met andere gebouwen/functies);

- te inventariseren welke interessante ideeën er bij verschillende mensen/partijen in de stad zijn over de invulling van deze gebouwen;

- na te gaan of deze ideeën of partijen met elkaar kunnen worden verbonden;

- welke financiële, exploitatieve en beheersmatige constructies mogelijk zijn om een duurzame en budgettaire neutrale bestemming te realiseren;

- welke handelswijze voor de gemeente opportuun is om tot mogelijke kansrijke opties te komen”.

Het betreft het Rietveldpaviljoen (Zonnehof), de herbouwde Elleboogkerk (op 22 oktober 2007 leeg gebrand), de Aegtenkapel en de huidige huisvesting van KAdE in het RCE gebouw.

Elk van deze gebouwen heeft een eigen context en vormt op zichzelf een dossier.

Ik heb ervoor gekozen om met alle mogelijke stakeholders en ideeënleveranciers een persoonlijk gesprek aan te gaan. In totaal heb ik - met de ondersteuning van Elly van Eijk, teamleider Cultuur - meer dan 70 gesprekken gevoerd en los daarvan nog twee ronde tafelgesprekken over resp. de Zonnehof en de Elleboogkerk.

Van deze gesprekken zijn uiterst beknopte verslagen gemaakt, die ik als referentiemateriaal in hoofdstuk vijf op datum heb uitgelijst en genummerd. Om een zekere indruk te krijgen van koersen en stemmingen omtrent het cultureel klimaat in Amersfoort lijkt het mij heel nuttig om via dit hoofdstuk van de gesprekken kennis te nemen. In een *Post Scriptum* achter dit hoofdstuk bevindt zich – gerangschikt naar de vier complexen – een index van nummers die verwijzen naar de desbetreffende gesprekken.

Mijn invalshoek bij die gesprekken is geweest dat het probleem achter elk van de gebouwen meer is dan de loutere verhuurbaarheid of de exploiteerbaarheid van vastgoed. In de loop van de tijd zijn het vertrouwde cultuurhuizen geworden met ieder een eigen beeldvorming, een eigen programma, eigen ruimtelijke en bouwkundige kenmerken, eigen beheergegevens enz.

Deze complexen zouden zo enigszins mogelijk voor cultureel gebruik gehandhaafd moeten worden, maar binnen een nieuw geformuleerd financieel kader, waarbij nieuwe structurele huurverplichtingen op non-profit basis zijn geformuleerd.

Alle gesprekken getuigen zonder uitzondering van een grote betrokkenheid met de stad Amersfoort en met het cultuurklimaat van onze stad. Per complex is er een klein aantal prominente ideeën waaruit te kiezen val. Het merendeel bestaat uit suggesties en voorstellen waaruit een vaste koers is af te leiden.

2. DE INHOUD VAN DE GESPREKKEN

De weergave van de gesprekken is per gebouw op hoofdlijnen samengevat. In hoofdstuk **vier** '**KANSRIJKE OPTIES**' worden conclusies getrokken en aanbevelingen gedaan .

A. de Zonnehof

De Zonnehof in Amersfoort (1959, 20 x 20 m) heeft als één van de drie bestaande Rietveldpaviljoens een hoogstaande architectonische en typologische reputatie. De Zonnehof vormt met het Rietveldpaviljoen in Venetië (1954, 16 x 16 m) en dat uit park Sonsbeek in Arnhem (1955, 12 x 12 m) - nu in het Kröller-Müllermuseum in Otterlo - een bijzondere trits van kunstpaviljoens, waarbij eenvoud, de vrije ruimte en de lichtinval gemeenschappelijke kenmerken zijn.

De aanwijzing van dit Rietveldpaviljoen als rijksmonument van de Wederopbouw (tweede tranche) en als eerste moderne kunsthall van Nederland zou een logische stap zijn. Een monumentenstatus heeft gevolgen voor de beheervoorwaarden van de kant van de gemeente Amersfoort.

De bouwkundige duurzaamheid van het gebouw is kritisch. Het gebouw moet geïsoleerd worden zodat de energiekosten aanzienlijk verminderen (glas, wanden, plafond/dak).

Van vele kanten wordt voorgesteld om de Zonnehof te gebruiken als een actiehaard voor producerende/uitvoerende kunstenaars en ideeënmakers met ieder een eigen incidenteel programma voor een beperkte periode. Uit de gesprekken blijkt dat geen van de instellingen de jaarlasten van huisvesting en exploitatie kan opbrengen, maar zij zijn wel in staat deze incidenteel (voor een aantal weken) voor hun rekening te nemen. Allerhande combinaties van gelijktijdig medegebruik zijn daarbij mogelijk. Om dit te coördineren is wel een intendant nodig die met culturele publieksacties terugverdiend moet worden.

Deze kunstpaviljoens van Gerrit Rietveld worden wereldwijd geroemd om hun concept van universele eenvoud, openheid, lichtinval

Voorgesteld wordt dat de organisatie die nodig is voor het gebruiksprogramma van de Zonnehof berust op particulier initiatief. De gemeentelijke voorwaarde waaronder dat gebeurt moet nader worden vastgesteld. Een variatie van activiteiten zal naar verwachting de attractiewaarde van de Zonnehof aanzienlijk vergroten, mede door de 'dramaturgische' omlijsting door Terts Brinkhoff in nauw overleg met een door de stichting Mobile Arts uit Amersfoort georganiseerde intendant. Gedurende een proefperiode van 2 jaar kan een gebruiksformule worden ontwikkeld, die naar bevind van zaken kan worden bijgesteld. Na die 2 jaar kan geëvalueerd worden of er tussentijds een voldoende hanteerbare formule is ontwikkeld om de veronderstelde culturele verwachtingen te kunnen waarmaken.

Diverse instellingen willen één of meer maal per jaar de Zonnehof gebruiken voor deelprogramma's: Vereniging De Ploegh (begin 2013 terug in Amersfoort), De StadsGalerij, Stichting Absoluut (optie maart/april 2013), Fablab, Akimoto, Amersfoort in C, Keramevo en individuele kunstenaarsinitiatieven waarbij architectuur en design, sculptuur, glas, textiel en sieraden, keramiek of grafiek aan de orde kunnen komen, maar ook formules als *artists in residence*, open ateliers, debat, talentontwikkeling, educatie, kunstverkoop, veilingen: kortom een 'bazaar voor spontane cultuur'. De Zonnehof kan gezien worden als een kunstzone en een cultuurfabriek, financieel zelfstandig, met kwaliteit als uitgangspunt, waar veel mogelijk is maar niet vrijblijvend.

Het gebied rondom de Zonnehof zou integraal herontwikkeld moeten worden zónder parkeergarage en zónder nieuwe zelfstandige gebouwen. De vele om- en achterliggende parkeerstroken en de naburige parkeergarage onder de Soeverein worden al jaren onderbenut. De bibliotheek (Solid, Jan Poolen), het GGD-complex met de RAVU, het lage deel van de Runmolen en de Levob-gebouwen vormen de wanden van een geheel geplantoeneerd 'parkplein'. Dit parkplein kan worden gebruikt als een intiem besloten publiek domein onder de invloedssfeer van de activiteiten van de Zonnehof. De verkeerskundige doorrijroutes zouden dan wel moeten worden afgewaardeerd. Particuliere (toekomstige) eigenaars/beleggers kunnen de resp. gebouwen in de komende jaren ter opwaardering van deze pleinfunctie optoppen, transformeren en uitbreiden. Het initiatief tot deze "projectontwikkeling" gaat dan uit van een gezamenlijk particulier initiatief van rechtstreeks belanghebbenden, in goed overleg met de gemeente, die ook de planologische voorwaarden schept. Uit de meeropbrengsten zou een bijdrage geleverd kunnen worden om het Rieveldpaviljoen bouwkundig aan te passen en de boekwaarde ervan te verlagen. De Alliantie en Portaal zijn bereid tot (partiële) deelname bij deze voornamelijk particuliere gebiedsontwikkeling. Bestaande contractuele verplichtingen (tot 2015) nopen tot een enigszins gefaseerde aanpak.

POWER (Prettig Ouder Worden En Relativeren) bestaat inmiddels 5 jaar en is een groep van ca. 130 vitale ouderen. Zij willen graag op een levendige plek in de stad een woonproject van huur en koop ontwikkelen, waar ze een verbinding kunnen leggen met de omgeving en waar ook ondersteunende functies kunnen worden ondergebracht, zoals atelierruimte, cursusruimte, evt. horeca, muziek. Power heeft haar oog laten vallen op de bibliotheek aan de Zonnehof, maar kan ook deels kiezen voor het GGD gebouw. Power wil zich mengen met andere gemotiveerde doelgroepen.

Incidenteel zou het Rieveldpaviljoen mee kunnen doen aan museale activiteiten van Amersfoort in C met het Mondriaanhuis, in samenwerking met RM Kröller-Müller, Centraal Museum Utrecht, Van Abbe Museum Eindhoven en Gemeentemuseum Den Haag, wanneer De Stijl als aspect of thema

(Mondriaan/Rietveld c.a.) in combinatie in Amersfoort worden geëxposeerd. Een ander voorstel is om VITRA de Zonnehof aan te bieden als Nederlandse vestiging vanwege het internationaal prestige van deze design firma. De reputatie van het Rieveldpaviljoen is internationaal geaccepteerd en kan hiermee gematched worden.

Een afwijkend voorstel komt van de Coöperatie ParkeerService, die de Zonnehof zou willen huren als kantoor, waarbij de publieke ruimte tijdens werkuren ook geschikt zou blijven voor wisselende tentoonstellingen.

Hoewel Amersfoort steeds meer afstand neemt van uitvoerende taken vindt men het wel nodig dat het stadsbestuur zich als partner blijft committeren. Immers, het gaat hier niet alleen om losse gebouwen, maar ook om de betekenis en de attractie van de plek. Bij de Zonnehof is dit het meest evident het geval.

B. de Elleboogkerk

De eerste optie is dat deze kerk als casco verbonden wordt met Museum Flehite, waardoor deze onder één exploitatie en beheer valt: de Flehite-vleugel voor de geschiedenis van Amersfoort en de kerkruimte voor moderne kunst 1850-1950. De suggestie wordt ingebracht om de (archaïsche) roepnaam van deze instelling te veranderen in *MUSEUM AMERSFOORT*.

Omdat een dislocatie bij een museumcomplex niet werkt zijn er ideeën om een ondergrondse verbinding te maken die ofwel direct in de kerk uitkomt, ofwel in of aan het buurpand 'De Elleboog' (Langegracht 37) van Amerpoort, Carante Groep. Die verbinding is meer dan een corridor, zij wordt onderdeel van de expositieruimte.

Over de Langegracht 37 is op 17 april en 6 juni verkennend gesproken en het gesprek is op 2 augustus voortgezet.

Voor de Elleboogkerk is al eerder door de gemeente nagegaan of er andere passende maatschappelijke bestemmingen mogelijk zijn, maar die zijn tot op heden niet gevonden.

De kerkruimte is nu een grote open zaal waarin veel vrijheid bestaat tot het inrichten van wisseltentoonstellingen. Het gebouw zou in elk geval moeten voldoen aan de professionele museumvoorwaarden van veiligheid, toegankelijkheid en logistiek. Bovendien kan een entresol de ruimte meer expositie oppervlak en een wenselijke geleding geven.

Thematisch zou dit museum een faciliteit aan collectioneurs van moderne kunst (ca. 1850-1950) kunnen bieden. De stichting Het Cees Kamerbeekfonds is bereid haar collectie voor dit doel ter beschikking te stellen als een eerste aanzet voor nog meer particuliere collecties. Flehite kan op grond van dit kunstbezit binnen het museaal netwerk een gevende en ontvangende rol spelen.

Onno Maurer, (Hoofd Museum Flehite, conservator), kan door het toenemend bezoekersaantal een deel van de meerkosten financieren, maar er zal gerekend en getekend moeten worden om deze optie op haalbaarheid te toetsen. Daarvoor is een business case nodig die allereerst binnen Amersfoort in C besproken zal worden. Er is van de kant van de verzekeraar financiële ruimte voor een op eindgebruik toegespitst afbouwpakket, mits dat binnen de gestelde termijn uitgevoerd kan worden (realisatie voor oktober 2013). Oplevering van de Elleboogkerk (casco) wordt verwacht in december 2012.

Voor zover de technische aanpassingen zoals verbinding en entresol niet door verzekeringsgelden worden gedekt, zijn zij een 'goed doel' voor cultuurfondsen en de Bank Giro Loterij.

Een geheel ander initiatief betreft de inzet van de Elleboogkerk in het belang van de markt voor zakelijk toerisme /dagrecreatie. Daar gaat veel geld om. Deze constructie was uitsluitend gericht op het zakelijk toerisme en ging over de periode tot 2012. In 2012 is er vanuit de Provincie éénmalig 2,5 ton beschikbaar gesteld voor initiatieven gericht op het versterken van de kenniseconomie via zakelijke evenementen (pps-constructie). Harold Warmelink is voorzitter van het platform voor zakelijk toerisme in de provincie Utrecht.

De opdracht voor de Flint is om door slimmer te werken meer te verdienen, ook tegen de achtergrond van de huidige financiële krapte en de bezuinigingstaakstelling. Theater de Flint en Aegtenkapel zijn de locaties waarmee dat moet gebeuren. Maar ook de Elleboogkerk kan als zaal voor zeer diverse zakelijk-recreatieve ingezet worden. Het zou een dynamische culturele, multifunctionele locatie kunnen worden. De Elleboogkerk heeft genoeg ambiance om mensen te trekken: tentoonstellingen en exposities, bijzondere Amersfoortse trouwlocatie, medegebruik voor congressen en evenementen, verbreding van het culturele programma. De originaliteit en authenticiteit van de ruimte moet garantie bieden voor een kostendekkende exploitatie. Het gebouw heeft meer capaciteit dan de Aegtenkapel en is beter toegankelijk voor minder valide bezoekers. Anderzijds wordt gewaarschuwd dat niet alles op alle plekken kan plaatsvinden.

Het is de moeite waard om na te gaan of een combinatie mogelijk is van het idee van Museum Amersfoort met het luisteren naar muziek en genieten van de schilderijen/beelden van de collectioneurs. Volledige horecavergunning dan is wel noodzakelijk.

Dit idee sluit nauw aan bij het idee van Walrick Halewijn, die samen met Alexander Beets heeft bekeken welke mogelijkheden de Elleboogkerk voor Amersfoort heeft op het gebied van evenementen, congres- en vergaderruimte, gecombineerd met culturele activiteiten. De congresmarkt in Amersfoort is groeiend. De formule die Halewijn voor de Observant hanteert is daarvan een voorbeeld. De Elleboogkerk biedt mogelijkheden voor conferentieactiviteiten en optredens, in combinatie met of ter aanvulling van de Aegtenkapel, dit alles in samenwerking met De Flint. Een en ander is afhankelijk van planologische mogelijkheden en een vergunning voor een horecavoorziening.

De huidige bestemming is 'maatschappelijk doeleinden'. Deze kan zo nodig worden aangepast. Een mogelijke beperking wordt gevormd door gebrek aan directe parkeerruimte en (tegenstrijdige?) belangen van direct omwonenden.

Een heel ander plan bestaat uit het idee om in de Elleboogkerk een Historisch Spookhuis onder te brengen (Amersfoirde). Op deze locatie in de binnenstad kan de 'gruwelijke' geschiedenis van Amersfoort in beeld worden gebracht. Er wordt een samenwerking beoogd met vele culturele en historische organisaties in Amersfoort als onderdeel van het museumlint (Levende Historie, de Waterlijn, het Gilde, Flehite, stadsgidsen, de gemeente). Educatie zal daarbij een van de kerntaken worden. Daarnaast komt er een galerij of expositieruimte om bepaalde thema's uit te lichten. Financieel is het aantrekkelijk om de deuren ook open te zetten voor bedrijfsuitjes, moordspellen, middeleeuwse diners, theatrale tochten. Te denken valt ook aan combinatietickets met andere toeristische organisaties in Amersfoort.

Bij verkoop van de Elleboogkerk als casco zou een marktconsultatie moeten plaatsvinden.

C. De Aegtenkapel

De Flint heeft de Aegtenkapel om niet in bruikleen. Er moet onderscheid worden gemaakt tussen marktconform gebruik tegen een tarief voor profit en non-profit doeleinden. Als het gebruik van de Aegtenkapel door de Flint wordt gecontinueerd, is het wegwerken van achterstallig onderhoud en het verbeteren van de in- en externe toegankelijkheid noodzakelijk.

Het geluidsprobleem met de burens heeft inmiddels geleid tot een rechterlijke uitspraak en levert praktische gebruiksbeperkingen op. Een gedegen geluidsisolatie op basis van nader onderzoek kan een nieuwe situatie opleveren die de gebruiksbeperkingen kunnen opheffen.

In de Aegtenkapel is ondersteunende horeca toegestaan.

Contactgeluiden Aegtenkapel -> woonhuis

De herbestemming van de Aegtenkapel is inmiddels wel problematisch. Het rijksmonument is slecht toegankelijk. Er is geen lift(je) en geen pantry en er is geen directe parkeervoorziening.

Maar de Aegtenkapel blijft uitermate geschikt voor kleinschalige muziekuitvoeringen. Daarnaast is deze ruimte ook geschikt voor de ideeën van Jos van Oord en Michel Schoonderbeek als centrum voor reflectie en zingeving. Het interieur heeft een intieme spirituele sfeer. Dit incidenteel medegebruik levert geen enkele overlast, brengt niet veel op, maar kost ook niet veel.

Tegen de achtergrond van de bezuinigingstaakstelling geldt ook voor de Flint dat meer moet worden verdiend door slimmer te werken. Maar door het probleem met de burens kan er commercieel

onvoldoende verdiend worden. Als alternatief wordt overwogen om naast de podiumfunctie voor muziek de ruimte in te richten als ludieke vergaderruimte. De Flint zou hiervoor een *business-case* willen opstellen.

De Aegtenkapel heeft ondanks de geluidsprikelen naar de burens een geweldige akoestiek, een weldadige uitstraling en is een monumentale locatie. Bij verruiming van de gebruiksmogelijkheden kan het aantal voorstellingen uitgroeien van 24 tot 40 per jaar. De Raad van Commissarissen van De Flint overweegt serieus om de opdracht terug te geven als er geen commercieel gebruik van dit gebouw mogelijk is, dat elders in de buurt onder gelijke omstandigheden wel standaard wordt toegelaten.

Een andere optie zou kunnen zijn de combinatie van een keramiekgalerij (benedenkerk) gecombineerd met een expositiehal voor de Nederlandse vernieuwingskeramiek (bovenkerk), een idee van Kerámevo. Handelsgeest en vrijwilligers-enthousiasme gaan hier hand in hand. De draad van 'de dames van het Kapelhuis' wordt hier weer opgepakt. Maar ook hier is een business case noodzakelijk voor er zaken kunnen worden gedaan.

D. De locatie KAdE

Er zijn drie zeer van elkaar verschillende opties naar voren gebracht:

1. Het Amersfoorts Bim-huis (Jazz)
2. Een Dali-collectie voor 5 jaar
3. Representatieve kantoorruimte

Op weg van de binnenstad naar het nieuwe Eemplein passeert men de etalages en het hoekpleintje als pleisterplaats van het voormalig KAdE dat ingericht kan worden ter ondersteuning van een culturele route

1. Het Amersfoorts Bim-huis (Jazz)

Op de locatie van KAdE zou het Amersfoortse BIM-huis zich kunnen ontwikkelen tot *European Capital of Jazz*, een broedplaats voor professionele internationale bands. In combinatie daarmee worden bijzondere programma's ontwikkeld zoals Latin, kleinkunst, *stand-up comedians*, kamermuziek en literatuur.

Die ontwikkeling is al ingezet en loopt goed. Tijdens het Jazzfestival treden er bands uit 26 landen op, geven tussen de 85 en 100 concerten en wordt er een 3-daagse conferentie gehouden over samenwerking. Er kan een synergie ontstaan door verhuurbare ruimtes/locaties te verbinden met

een cultuurpodium. Hier kunnen nieuwe arrangementen ontstaan door de combinatie van bijvoorbeeld een Indiaas diner met een Indiaas concert. De Binnenstad is het podium, de Observant is het episch centrum en de Elleboogkerk kan als een satelliet functioneren. Het is belangrijk de keten van talenten tot wasdom te laten komen.

Vergelijk de formule van club Dauphin in Amsterdam. Op dit moment *'the place to be'*. In Amersfoort hebben we alle ingrediënten ter beschikking, maar de kok moet dan wel aan het werk.

2. Een Dali Collectie voor 5 jaar

Het voorstel is om te onderzoeken of er een op commerciële basis geëxploiteerde kunsthall in de huidige ruimte van KAdE gerealiseerd kan worden. De opzet is om om de paar jaar een wisselende collectie tentoon te stellen van een gerenommeerde, publiektrekkende kunstenaar. Te beginnen met Dali. De initiatiefnemers willen een 'belevens' creëren, zowel voor educatie als voor cultuurtoeristen. Deze collectie kan voor vijf jaar als basis dienen waaromheen wisselende exposities en programma's worden ontwikkeld, terwijl er ook culinair bijzondere dingen te beleven vallen. Het plan is ontwikkeld door 3 (jonge) ondernemers.

Linda Gandia en Francisco hebben een Latijns-Amerikaans museum gevestigd en hebben relaties met grote collectioneers. Het gaat hier om een Dali-collectie van 240 kunstwerken die vijf jaar ter beschikking wordt gesteld. Deze collectie kan worden aangevuld met stukken uit andere verzamelingen. Rondom de collectie moet veel interactie plaatsvinden en tegelijk een culinair genot worden geboden.

In het museum is 'de beleving' uitgangspunt, in combinatie met bijzondere routes in de stad. De ontwerpers hebben een analyse van het gebouw van KAdE gemaakt. In het gebouw wordt een belevingsroute door de tentoonstelling getrokken, doorspekt met 'amuses'. Er komt een bijzonder restaurant dat ook buiten museumtijden open is. Deze horecafunctie op de begane grond moet de economische spil vormen. Daarvoor is overigens een vrij ingrijpende verbouwing nodig, Deze Dali-collectie spreekt het grote publiek aan. In combinatie daarmee bieden zich mogelijkheden aan voor samenwerking met andere culturele instellingen in Amersfoort (denk daarbij aan cultuureducatie). Dit plan is voorgelegd aan Nico Siegle, directeur ABN/AMRO. Die heeft er kritisch naar gekeken en oordeelt het plan kansrijk. Een punt van aarzeling bij de bank heeft te maken met een onzeker commitment van de gemeente. Wil de gemeente Amersfoort hiervoor gaan of is Utrecht een betere optie? Over de huurprijs schijnt men met de Rgd/gemeente te kunnen praten? Er is door de initiatiefnemers een begroting opgesteld, waarin ook budget is opgenomen voor investering en verbouwing. Als de Rgd/gemeente dat voor zijn rekening zou kunnen nemen dan kan het initiatief de huur opbrengen. Dit idee zou een (tussentijdse) bestemming kunnen zijn.

3. Representatieve kantoorruimte

Monique Peltenburg heeft gesproken met de makelaardij om niet alleen de nationale maar ook de Europese markt te verkennen. KAdE is weliswaar een locatie met allure, maar staat ook qua prijs aan de top van de markt (jaarlijkse huurprijs van € 311.000 voor ca. 1500 m²). Deze huisvesting kan het best verhuurd worden aan een zeer representatieve partij die aan deze markante locatie zijn identiteit wil verbinden.

Van de vier locaties is het KAdE-gebouw voor een culturele bestemming het meest 'neutraal'. Maar de locatie heeft wel een belangrijke vensterfunctie voor de routes van de binnenstad naar het Eemplein. Het zal nogal wat investering vergen om voor een nieuwe marktpartij een aanvaardbare entree te maken. De huurprijs is in de huidige marktomstandigheden relatief hoog. Misschien geldt dit niet voor een exclusieve particuliere (postdoc-)onderwijsinstelling in het medische circuit of een

gezamenlijke *conceptstore* voor de grote Amersfoortse adviesbureaus. Misschien kunnen hier gelijkgezinde functies worden geclusterd voor wie representatie, bereikbaarheid en vindbaarheid belangrijke factoren zijn. Onder het RCE gebouw is parkeergelegenheid voor de gebruikers beschikbaar.

Het Eemplein kan met zijn grote parkeergarage een nieuwe toegangspoort naar Binnenstad worden. Winkelende en recreërende voorbijgangers kunnen bezoekers worden voor de nieuwe bestemming van de locatie KAdE. Maar ook als het een kantoor wordt kan die route worden verrijkt met kijk op periodiek geselecteerde regionale archeologische vondsten, de nieuwe aanwinsten van Museum Amersfoort of kunstvoorwerpen, die uit de RCE/ICN collectie komen, kortom voorwerpen van culturele aard die achter de grote vensters in beveiligde vitrines getoond worden.

Het pleintje terzijde van KAdE kan in het juiste jaargetijde als een horeca pleisterplaats /standplaats worden ingericht.

3.DE KRACHT VAN AMERSFOORT

Om de inhoud van de gesprekken in de juiste context van achterliggende waarden en verwachtingen te begrijpen vraag ik, voordat ik mijn oordeel geef over de meest kansrijke opties, aandacht voor de economische betekenis van een wervend cultureel klimaat.

Burgers maken de stad

Er is zo veel kracht, kennis en energie in Amersfoort te vinden dat het een gemiste kans is die aan te spreken en te mobiliseren en daarvan geen gebruik te maken. Er vindt een verschuiving plaats van waaruit het initiatief genomen wordt: van burgerparticipatie, waarbij de overheid aan de burgers en bedrijven vraagt om mee te doen, naar overheidsparticipatie, waarbij burgers en bedrijven zich opstellen als programmamakers en de overheid vragen een bijdrage te leveren met ruimte, steun en direct contact. Zij vragen om een overheid die in hun initiatieven wil participeren. Rollen worden omgedraaid: dat is nieuw en vraagt om nieuwe competenties van de overheid, maar evenzeer van de ondernemende burger.

Voorbeeld: Salon aan de Eem in het Oliemolenkwartier, een event dat bedoeld is om de creatieve en reguliere economie te verbinden. Het programma <i>Amersfoort Creatieve Stad</i> ondersteunt activiteiten die vernieuwing en innovatie van de economie tot doel hebben.
--

De nieuwe generatie, die met internet en sociale media opgroeit, ervaart de openbaarheid van het leven als een individuele betekenisgever en neemt een kritisch gemotiveerde houding aan tegenover de overheid. De overheid staat niet meer centraal, maar blijft wel een omgevingsfactor van belang. Bij een wederzijds goed afgestemde omgangsvorm zijn burgers en overheid samen de klimaatmakers van onze samenleving en onze leefomgeving.

Steeds vaker nemen burgers en bedrijven zelf de verantwoordelijkheid voor maatschappelijke vraagstukken in hun buurt, wijk of stad. Zij kunnen met hun gebundelde expertise sneller, beter en meer afgestemd handelen dan de overheid die door drukte en overregulering de aansluiting bij de samenleving mist en dan een averechtse rol vervult. Geïnteresseerde terughoudendheid van de overheid is geboden.

Die overheid kan op een hoger schaalniveau van grote betekenis zijn door feitelijk vertrouwen te geven aan de kracht van de samenleving, door te inspireren en te verruimen. De gemeenteraad en het ambtelijk apparaat kunnen in hun optreden laten blijken dat zij er voor de burgers zijn en niet omgekeerd. Dienen is dan een vertrouwensfeest.

***Zicht op 'het wonder van de toekomst':
economie, sociale samenhang en cultuurklimaat gaan onlosmakelijk samen***

Juist nu in een tijd van crisis is een investeringsprogramma nodig dat gericht is op een goede balans tussen de basale economische dragers: centrumontwikkeling, diversiteit aan woningaanbod, logistiek en kenniseconomie. Met name bij kenniseconomie gaat het er om het menselijk kapitaal (*human resources*) binnen de regio te houden. Het succes van de regio is gebaseerd op een strategiemix die niet alleen de oude maar ook de nieuwe economie bedient en tevens oog heeft voor zowel verbeterinvesteringen in *hardware* (fysieke infrastructuur en gevarieerd woningaanbod) als in verdieping en aanpassing van de *software* (arbeidsmarkt, opleidingen, cultuur). Concurrerend vermogen gaat hand in hand met een aantrekkelijk leefklimaat en het vermogen om de opkomende generatie aan de stad te binden.

De stad als het paradijs voor de middenklasse is een illusie. Als het gaat om welvaart en welzijn, dan gaat stedelijke vernieuwing iedereen aan: voor het functioneren van overheid en bedrijfsleven, instellingen en inwoners, voor de beleving van de publieke ruimte, voor de aanwezigheid van voldoende werkgelegenheid, voor de kwaliteit van de woningvoorraad en voor het cultureel klimaat. Al deze factoren vragen permanent onderhoud en om de vinger aan de pols. Niets gaat vanzelf. In tijden van bezuiniging wordt het zicht op de toekomst nog al eens over het hoofd gezien. Na verloop van tijd zal de stad letterlijk de geest geven en blijven slechts obligate voorzieningen over waarbij je de lust vergaat. De kracht van Amersfoort moet wel weerbaar en in conditie blijven.

De economische kracht schuilt in het stedelijk ondernemerschap, dat moet worden uitgedaagd. De regionale economie kan regio Amersfoort tot habitat van ondernemers maken, tot een voorbeeldige biotoop waar zij optimaal gedijen. De kiemkracht die daarvoor nodig is, is niet te vinden in vastgoedgroei en paradeprojecten, maar in versterking van aanwezige kracht, concentratie op kansrijke regionale brandpunten en vrijplaatsen, en selectieve aanwending van ondersteunende investeringen. Dat vraagt om offensieve sturing van bestuur, bedrijfsleven en maatschappelijke instellingen.

Die habitat moet in een regionale context geplaatst worden. Sinds het Rapport van de Commissie Van Ek "*Een vitale stad in een complete regio*" is er weer een goede samenwerking binnen de regio Amersfoort. Ook de Stichting Citymarketing die tot doel heeft om de regio te promoten, opereert proactief vanuit een regionale aanpak.

Zoek de vrijplaatsen, waar spontaan creatieve gemeenschappen neerstrijken en een proeftuin ontwikkelen, waar moderne, flexibele vermenging van culturen plaatsvindt en een veelzijdigheid aan innovaties en attracties wordt geboden. Het zijn interessante reacties op de heftig veranderende maatschappelijke ontwikkelingen. Ze zijn primair gericht op zelfmotivatie en leefstijl, maar leveren ook kansen om op eigen kracht de crisis te trotseren en nieuwe bedrijven op te richten. Herbezinning op bestaande verdienmodellen is hard nodig.

Amersfoort is jong: 25 % is jonger dan 20. De regio huisvest een hoog opgeleide beroepsbevolking en meer dan 6000 ZZP - ers, met een hoge participatiegraad. Zie hierover het Rapport Van Ek. Het geboorte- en migratieoverschot werkt vanaf het moment dat de start van de groeistad in 1985 feitelijk op gang kwam zó dat elke 10 jaar meer dan 70.000 nieuwe inwoners de plaats hebben ingenomen van 55.000 anderen die gestorven of vertrokken zijn. De stad groeit, verjongt en vernieuwt. De stad is een duiventil. Maar voor de kortere of langere tijd dat deze nomaden in Amersfoort zijn is het zaak dat ze zich hier kunnen ontplooien en gelukkig voelen.

Daarnaast moet rekening worden gehouden met het demografisch feit dat ca. 25 % van de Amersfoorters als bagage anders omvattende ervaringen, herinneringen, referenties en netwerken meedragen, omdat zij of hun familie van elders komen. Ook zij delen in datzelfde sociaaleconomisch perspectief en maken deel uit van dezelfde Amersfoortse toekomst.

Op dit moment zijn er op een aantal plekken in de stad ontwakende krachten die het wonder van de toekomst dichterbij kunnen brengen. Juist in de informele verbanden bloeit jong talent zoals op voormalige industrieterreinen, plekken waar de oorspronkelijke functies zijn weggevallen. De vitaliteit van de broedplaats is op vele plaatsen in Nederland ontdekt, maar in Amersfoort is sedert de Wederopbouw daarin een traditie gegroeid waardoor de geest van de creatieve stad hier structureel is geworden. Daar kunnen jongeren hun talenten ontplooien en experimenteren met hun generatiegenoten. Het verschil met vroegere generaties is dat zij zich vanuit hun vrijplaats internationaal en digitaal oriënteren en organiseren. Hun reikwijdte is mondiaal, terwijl hun uitvalsbasis juist extreem lokaal kan zijn vanuit die leegstaande kantoren en loodsen die dankzij hun hang naar vrij ondernemerschap een nieuwe betekenis krijgen.

In hun vrijheid om zichzelf te kunnen zijn ligt stedelijk kapitaal opgeslagen. Daar bouwen ze aan zelfbewustzijn, creëren zij werk, dat ze geschikt maakt om mee te bouwen aan de maatschappij.

De zelfontplooiing begint bij een positief zelfbeeld. Daar is ieder zelf verantwoordelijk voor, maar bestuur en maatschappij moeten er het juiste klimaat voor scheppen.

Welbegrepen cultuurbeleid gaat mijns inziens uit van het geven van ruimte om creativiteit los te maken. In deze tijd van economische crisis is het des te meer van belang dit kapitaal te koesteren. Wanneer de intrinsieke waarde ervan met anderen wordt gedeeld zal die vermenigvuldigd worden.

De culturele biotopen in Amersfoort

Creatieve laboranten gedijen in een no nonsense culturele infrastructuur. Zij moeten optimaal worden aangesproken als wezenlijke versterking van de sociale binding met (de regio) Amersfoort. Menselijke creativiteit is de motor van de economie en een voorname vestigingsfactor.

Daarnaast blijkt uit het rapport Van Ek dat innovatie steeds meer het resultaat is van samenwerking en netwerking tussen regionale bedrijven (waaronder ook maatschappelijke organisaties en kennisinstellingen) en overheid en dat een versterking van de vrijetijdssector een kansrijke factor is voor Amersfoort en de regio.

Overheid en ondernemende partijen kunnen een uitdagend pact sluiten om van het publiek domein rond culturele biotopen breed erkende en betekenisvolle gebieden te maken. Het publiek domein is van grote waarde waar het functioneert als onderdeel van de sociale, economische en culturele infrastructuur.

De *Global Creativity Index* (cf. Richard Florida, *The Rise of the Creative Class*, 2002) rangschikt stedelijke regio's naar hun vermogen om hun creatieve potentieel om te zetten in nieuwe ideeën, nieuwe bedrijvigheid en economische groei. De index bestaat uit vier zwaar wegende factoren:

1. Het aandeel van de creatieve klasse in de totale beroepsbevolking.
2. Innovatie, gemeten in patenten per hoofd van de bevolking.
3. De aanwezigheid van hightech industrie.
4. Diversiteit naar de mate van openheid voor verschillende soorten mensen en ideeën.

Het is interessant om Amersfoort aan de hand van deze index in kaart te laten brengen omdat daardoor duidelijk wordt waar precies de kiemkracht van Amersfoort (haar DNA) te vinden is of ontbreekt. Dat inzicht levert een sociaal economische en sociaal culturele agenda voor de toekomst op. Het voorziet het gemeentebestuur van een duurzame focus op en versterking van de aanwezige economische en culturele bronwaarden. Het komt er dus op neer te investeren in het DNA van

Amersfoort. Het motiveert de maatschappelijke betrokkenheid van bedrijven, instellingen en individuele burgers om het creatieve potentieel van Amersfoort te verzilveren en af te zien van sensatieprojecten en het in de lucht houden van irrationele verwachtingen. Selectieve besteding van de verminderde middelen vraagt de tucht van een consequente besluitvorming.

Men moet er zich van bewust zijn dat mensen veel meer tijd binnenshuis besteden, zo hun fysieke wereld verkleinen om hun virtuele wereld achter de *screen*, *tablet* of *display* te vergroten en zich als het ware afgezonderd gedragen. Dit solitair gedrag is een snel groeiend verschijnsel van individualisering en vraagt om compensatie in de vorm van publieke confrontatie en ontspanning met nieuwe ideeën, nieuwe markten en nieuwe culturele programma's die een diversiteit van doelgroepen aanspreken. In Amersfoort zijn bijzondere plekken die hun betekenis ontleen aan die publiek gedeelde ervaring. Daar komen bepaalde doelgroepen op gezette tijden hun nieuwsgierige verwachtingen inlossen, gezelligheid zoeken en consumpties innemen. Een stad die dat niet attractief aan zijn inwoners en werkenden kan aanbieden lijdt bloedarmoede, als een stad waarvan de aanvoerhaven verzand is en niet meer kan rekenen op uitwisseling van goederen, diensten en ideeën. Een dulle stad waarvan men zich gemakkelijk afwendt.

Toch wordt in veel steden juist op dit vlak meer bezuinigd dan ontwikkeld. Men zal in dit opzicht op zijn hoede moeten zijn omdat sluipenderwijs de bronwaarden opdrogen, terwijl die juist in een crisis gestimuleerd en ontwikkeld moeten worden.

De maakbare ontmoetingsruimte

In het oude stadsmodel vallen reuring en stedelijkheid alleen daar te beleven waar de stedelijke plint voldoende aandacht trekt en het gedrag van de passanten beïnvloedt en waar het publiek dan ook rond bepaalde voorzieningen en gebeurtenissen te hoop loopt. De langzame, organisch veranderende stad heeft door haar langdurige geschiedenis voldoende variatie opgebouwd om een zekere verblijfswaarde te garanderen. Die plekken zoekt men in en om het historische stadscentrum.

Maar er is al twee decennia een nieuwe trend gaande om de stedelijkheid juist op andere plekken beleefbaar te maken. Aan de rafelranden, waar restruimten worden ontdekt, door functieverlies of verwaarlozing onbeheerd achtergelaten maar heel bruikbaar voor ondernemende lieden die daar tegen een laag tarief hun zakelijke carrière willen starten. Industriewijken, kanalen, havengebieden, rangeerterreinen etc. Een dergelijke zoektocht naar nieuwe plekken met een potentiële gevoelslading om met strategische ingrepen de leefbaarheid van de buurt te bevorderen wordt vergeleken met de Chinese geneeswijze van de acupunctuur.

Soms worden wensbeelden werkelijkheid, omdat de plek precies blijkt te passen bij wat buurtbewoners gedurende een lange tijd bewust of onbewust gemist hebben. Deze projecten hebben een sterk sociaal bindende kracht. Wat de gemeente in de rol van overheidsparticipant daaraan kan bijdragen is ruimte geven, het particulier initiatief ondersteunen, uitdragen dat het voor de gemeente van groot belang is, inspireren en de tussentijdelijke status van die plekken faciliteren. Bij een dergelijke consistente houding wordt door particulier initiatief kiemkracht tot wasdom gebracht die na verloop van tijd voor de gemeente direct en indirect rendement oplevert. Er zijn inmiddels - ook in Amersfoort - voldoende voorbeeldige projecten te noemen. Soms zijn die projecten louter economisch georiënteerd, maar in veel gevallen is het juist een *cross-over* van economische, culturele en sociale producties, die in deze tijd zozeer aanspreken en publiek trekken.

Voorbeelden: Na het beëindigen van het Europees ondersteund project 'Amersfoort Creatieve Stad' en 'Gemaakt in Amersfoort'(20010-2012), voortzetting met een netwerk, een markt, een veiling van diensten, het uitreiken van een <i>Award</i> en een <i>showcase</i> : Akimoto in samenwerking met stichting Kultlab/Gluren bij de Buren, Struinen in de Tuinen en <i>Into the Woods</i> . Met als smaakmaker de Amersfoortse Stichting <i>Mobile Arts</i> in de persoon van Terts Brinkhoff.

Gemeentelijke acties:

- De kracht van Amersfoort vertrouwen, inspireren en ruimte geven om creativiteit los te maken.
- Het stedelijk ondernemerschap moet worden uitgedaagd.
- Juist in een tijd van crisis is een investeringsprogramma nodig om de vernieuwingsfactoren permanent op peil te houden.
- De aanwezige kracht versterken door focus op kansrijke stedelijke brandpunten.
- Breng die in kaart; erken die culturele biotopen en verklaar ze tot betekenisvolle gebieden. Betrek daarbij ook de rafelranden, die kansrijk zijn als broedplaats.
- Herbezinning op bestaande verdienmodellen is nodig.
- Selectieve aanwending van de beperkte middelen vraagt de tucht van een consequente besluitvorming.
- Investeer in het DNA van Amersfoort; dat zijn de economische en culturele bronwaarden
- Stel een sociaaleconomische en sociaal-culturele agenda vast voor de toekomst.
- Niet alles kan in één keer gerealiseerd worden. Faseer de werkzaamheden en gebruik de tussentijd om die plekken in een voorlopige staat te laten wennen aan de toekomstige bestemming.

De Creatieve keten: Gezamenlijk optreden van de culturele sector

De publieke en private culturele instellingen moeten het eens zijn over hun gemeenschappelijk doel:

- a. dat de uitvoerende kunstenaars en laboranten zich manifesteren als bron, broedplaats en baken van het cultureel klimaat in Amersfoort en de regio;
- b. dat Amersfoort en haar publiek geprogrammeerd een diversiteit aan kunst, cultuur, cultuurhistorie en inventie krijgt aangeboden;
- c. dat de private en publieke culturele instellingen door een 'positieve culturele samenzwering' een enorme impact op de culturele economie van Amersfoort kunnen hebben;
- d. dat zij die cultuur delen, cultuur vermenigvuldigen.

De creatieve keten veronderstelt volgens een OCW-model vier elkaar aanvullende activiteiten: leren > produceren > presenteren > interesseren: zij leggen verbanden en gaan verbindingen aan.

- Leren: educatieve activiteiten in binnen- en buitenschoolse programma's, informatieve programma's, e.d.
- Produceren: ateliers, podia (muziek, dans, theater), *performances*, e.d.
- Presenteren: tentoonstellingen, muziek- en theatervoorstellingen, cultuurlijnen, e.d.
- Interesseren: communicatie, debat, *artists in residence*, e.d.

Het cultureel klimaat bloeit op bij een kruisbestuiving van culturele actieplannen binnen het netwerk van de diverse instellingen. Een gezamenlijk tot stand gebrachte creatieve keten versterkt de beeldvorming van Amersfoort als cultureel ondernemende stad. De zelfstandig opererende culturele instellingen en initiators moeten een visie hebben op hun onderlinge samenwerking die gericht is op visie hebben op hun onderlinge samenwerking. Zonder gezamenlijk doel is verbinding niet mogelijk. Daarnaast wordt een beroep gedaan op een gemeenschappelijke regie. Duurzame afspraken over kwaliteit, kwantiteit, capaciteit en resultaten horen bij het bereiken van een culturele meerwaarde.

De genoemde samenwerking vergt een zeer bewuste interactieve inspanning, want zij is niet vanzelfsprekend. De culturele sector heeft kenmerken van diversiteit, kleinschaligheid en een matige organisatiegraad, waardoor het creatief potentieel van de broedplaatsfunctie onderbenut blijft. De informele organisatie en omgangsvormen van deze sector zijn tegelijkertijd hun sterkte als hun

zwakte. Daarom is het organiseren van een ketensamenwerking en een dwingende afspraak over selectie op kwaliteit en constructief vermogen een belangrijk middel om de professionele positie van de sector te versterken.

Door op talent te selecteren vormt de sector een zichzelf bevestigend systeem. Binnen deze strategie moet de vorming van netwerken zich richten op marktleiders, toptalent, educatieve programma's en ondernemerschap.

Acties van de kant van de culturele sector:

- De culturele sector moet het eens zijn over zijn gemeenschappelijk doel en een visie ontwikkelen op de onderlinge samenwerking;
- Zich bewust manifesterend vanuit een interactieve inspanning zal de sector de beeldvorming van Amersfoort versterken als een cultureel ondernemende stad;
- Door kruisbestuiving van culturele actieplannen en het gezamenlijk tot stand brengen van een creatieve keten versterkt de sector het cultureel klimaat;
- Samenwerking vraagt gemeenschappelijke regie;
- Kwaliteit, onderscheidend vermogen, en professionaliteit zijn uitgangspunt.

De koers

De vier gebouwen staan niet op zichzelf maar maken onderdeel uit van een groot aantal plekken in de stad die een culturele functie vervullen. De crisis dwingt tot het maken van keuzes. Niettemin moet men zich ervan bewust zijn dat, hoewel de cultuurbudgetten relatief laag zijn, zij wel een reële economische infrastructuur vertegenwoordigen, waarvan de opbrengsten pas gevoeld worden als ze achterwege blijven. De maatschappelijke kosten baten analyse (MKBA) van een succesvol cultuurklimaat is een aantal keren op middelgrote gemeenten onderzocht en wijst op een verdien capaciteit voor de overheid en het bedrijfsleven die in de miljoenen loopt. Zie: Gerard Marlet e.a., Atlas voor de Gemeenten: Cultuurkaart 's-Hertogenbosch, Utrecht, 2012.

Het is aan te bevelen de culturele biotopen van Amersfoort in kaart te brengen en vanuit dat cultureel geografisch overzicht het profiel van die biotopen te karakteriseren en in gebruikswaarde te rangschikken. Elke plek van betekenis functioneert naar een bijzonder soort activiteiten en is aantrekkelijk voor bijzondere doelgroepen. Zijn er te veel van de zelfde soort die voor de zelfde doelgroep aantrekkelijk kunnen zijn dan moeten die naar belang gerangschikt worden. Er dient in het kader van het stadsmanagement gekozen te worden voor de meest kansrijke plekken, waaraan dan ook de nodige bestuurlijke aandacht gegeven moet worden.

Bovendien kan men uit een cultureel-geografische kaart opmaken welke prominente gebouwen komen leeg te staan, zodat men kan anticiperen op leegstand en herbestemming.

4. KANSRIJKE OPTIES

De Zonnehof als ‘brandpunt en actiehaard voor de uitvoerende kunstenaars’ met wisselende culturele mengprogramma’s - gecoördineerd door een intendant - wordt algemeen erkend als de meest gewenste en passende bestemming.

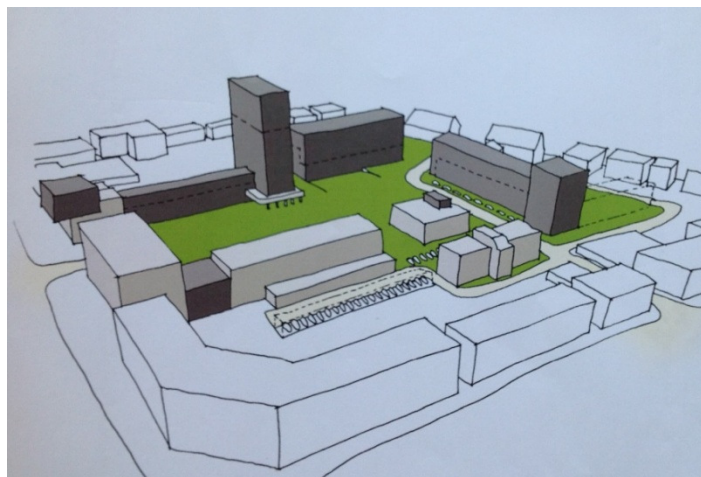
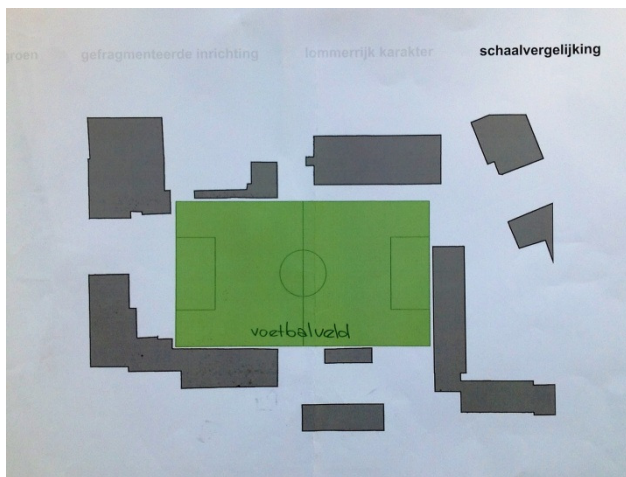
Het omliggende parkplein is tevens een deel van het actieve buitenterrein van de Zonnehof en heeft een intiem, besloten en groen karakter. De opwaardering van dit terrein komt het functioneren van de Zonnehof ten goede. In plaats van een slordig parkeerplein kan het een bijzonder verblijfsplein worden, als een soort ‘Voorhout’ van de binnenstad. Een parkeergarage is gezien het parkeerpotentieel aan de randen niet nodig. Er is grote belangstelling van diverse doelgroepen.

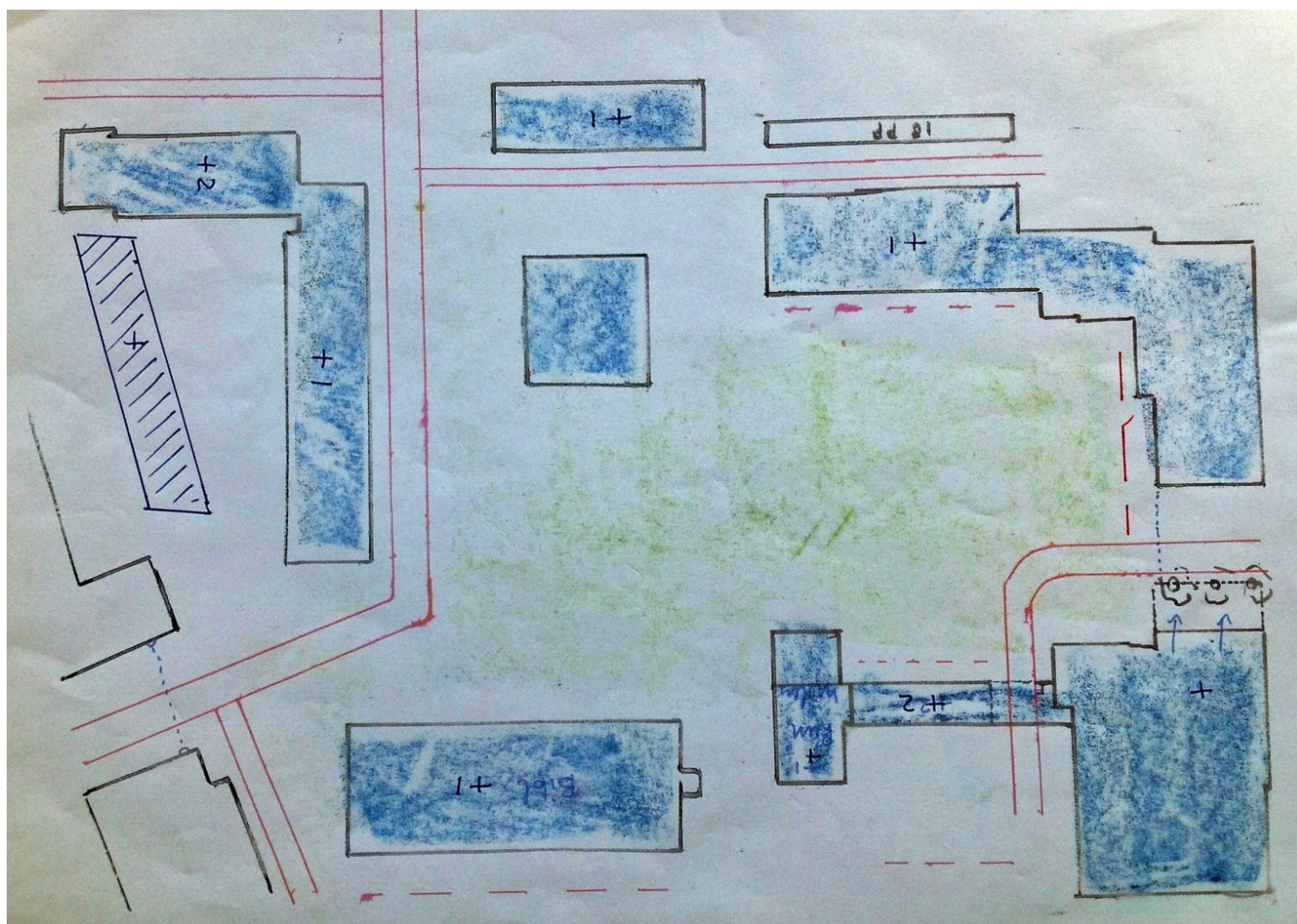
referentiebeelden uit Jardin de Luxembourg Parijs

***Armoe troef: de Zonnehof te midden van asfalt en betonverharding,
maar met kansrijk te optimaliseren gebouwen als:
de Runmolen c.a., het GGD gebouw c.a.,
het Levobcomplex, het Luzac-college en de bibliotheek***

schaalvergelijking en ontsluitingsschema (plan Han van Zwieten c.a., architect, 2007)

schets voor bereikbaarheid en maaiveldparkeren

huidige parkeersituaties

centraal gelegen parkeerplaats

parkeerstrook voor het GGD gebouw in de richting van de Bergstraat

parkeerplaats achter vm. Levobkantoor

parkeerplaats voor bewoners Levobcomplex

parkeerstrook lang annexum Runmolen

binnenplaats GGD Gebouw

kunstwerk Joseph Semah

Parkeerterrein achter de Zonnehof

de voorhof van de bibliotheek

parkeerterrein achter de bibliotheek

**hek achter de bibliotheek naar het
parkeerterrein van de Runmolen**

het parkeerterrein achter de Runmolen

Onderdoorgang onder het annexum naar het parkeerterrein van de Runmolen

parkeerstrook voor het annexum en uitweg richting Utrechtseweg

Verkeerskortsluiting Arnhemseweg - Utrechtseweg vice versa

parkeerterrein achter Luzac

De omliggende gebouwen kunnen met de planologische medewerking van de gemeente worden herbestemd, getransformeerd en waar nodig opgetopt of uitgebreid. Langs de bestaande bebouwing komen waar nodig bescheiden parkeerstroken afgeschermd door groene hagen.

De Vitra variant is te eenzijdig en te weinig 'van' Amersfoort.

ParkeerService staat te ver op afstand van de culturele potenties van het hele gebied.

Gemeentelijke acties:

- De Zonnehof moet als gebouw geïsoleerd worden zodat minder energie gebruikt wordt (glas, wanden, plafond/dak).
- De gemeentelijke voorwaarden voor de nieuwe bestemming moeten worden vastgesteld.
- Het gebied van de Zonnehof moet integraal herontwikkeld worden, wil het Rietveldpaviljoen zijn culturele reputatie kunnen voortzetten.
- De verkeerskundige doorrijroutes moeten worden afgewaardeerd.

- Via gezamenlijk particulier initiatief kan het gebied worden ontwikkeld, waarbij de gemeente de planologische voorwaarden schept.
- De aanpak zal gefaseerd zijn, afhankelijk van nog geldende verplichtingen.
- Hoewel de gemeente Amersfoort steeds meer afstand neemt van de uitvoering is het wel nodig dat het stadsbestuur zich als partner blijft committeren.

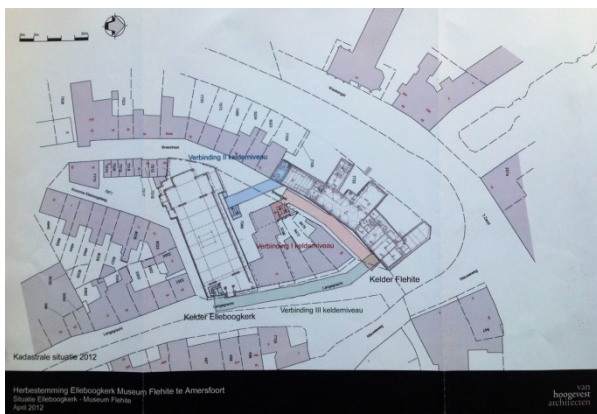
De Elleboogkerk als integraal onderdeel van Museum Flehite wordt beoordeeld als de meest duurzame en kansrijke optie. Geïntensiveerd als Museum Amersfoort levert het aan stad en regio een volwaardige museumformule, die met het geopteerde programma realistisch en autonoom genoeg kan functioneren. De toedeling van de oude museumvleugel voor de geschiedenis (het verhaal van Amersfoort) en van de nieuwe kerkruimte voor het nieuwe museum voor de moderne kunst (1850-1950) geeft voldoende vertrouwen in een serieuze thematisch programmering.

Het casco van de kerk behoeft op zichzelf geen nadere inrichting, afgezien van het aanbrengen van een entresol om de expositieruimte (daglicht) te vergroten en om tegelijk daaronder noodzakelijke kunstlichtkabinetten mogelijk te maken. Wel is vereist om de gebruikelijke museale standaardvoorzieningen aan te brengen.

Een rechtstreekse ruimtelijke verbinding van de kelder van Flehite met de kerkruimte als onderdeel van een museaal ingerichte routing is voor de logistieke samenhang bijzonder gewenst en maakt het mogelijk deze gebouwen in één museumconcept en één exploitatie onder te brengen.

Locatie voor de verbinding van Flehite met de Elleboogkerk

plansituering verbinding en animatieschets van de verbinding

Het casco van de kerk behoeft op zichzelf geen nadere inrichting, afgezien van het aanbrengen van een entresol om de expositieruimte (daglicht) te vergroten en het tegelijk mogelijk te maken daaronder kunstlichtkabinetten mogelijk te maken. Wel is vereist om de gebruikelijke museale standaardvoorzieningen aan te brengen.

De initiatiefnemers is verzocht om in overleg met Amersfoort in C een business-case op te stellen.

Een aanvullend initiatief betreft de inzet van de Elleboogkerk in het belang van de markt voor zakelijk toerisme. Deze constructie is geïnspireerd door de sponsoractiviteiten, onder meer in Amsterdam bij het Rijksmuseum (dineren onder De Nachtwacht) en het Scheepvaartmuseum (vergaderen in de Admiraliteitskamer).

Een alternatieve bestemming is om het Museum Amersfoort in een exclusieve combinatie te gebruiken voor muziek, lezingen en horeca bij huwelijken en bedrijfsfeesten etc.

Voor een structurele bestemming als evenementenzaal is deze kerkzaal zeer groot en gaat concurreren met de reeds bestaande zaalcapaciteit. Het kannibaliseer-risico is groot.

Het realiteitsgehalte van een ander initiatief '*Amersfoirde: Het Historisch Spookhuis*' moet worden aangetoond met een businessplan, gebaseerd op een marktverkenning. Hierbij wil ik een kritische kanttekening plaatsen over de passendheid van deze bestemming in deze bijzondere kerkruimte. Door de voorgestelde inbouw van het spookhuis wordt die specifieke ruimte niet benut maar bij wijze van spreken weggetimmerd.

Gemeentelijke acties:

- Het gerestaureerde casco van de Elleboogkerk wordt als nieuwe vleugel van museum Flehite daarmee verbonden.
- De kerkzaal heeft een entresol nodig voor een gewenste geleiding en een uitbreiding van het werkbaar museaal oppervlak.
- Voor zover de technische aanpassingen zoals verbinding en entresol niet door verzekeringsgelden worden gedekt, zijn zij een 'goed doel' voor cultuurfondsen en de Bank Giro Loterij.
- Het gebouw moet in elk geval voldoen aan de professionele museumvoorwaarden van veiligheid, toegankelijkheid en logistiek.
- Langegracht 37 kan een belangrijke rol spelen bij de totstandkoming van de fysieke verbinding tussen Flehite en het de Elleboogkerk.
- De rol die daarbij Stadsherstel/De Alliantie/ Portaal kan spelen verdient nader onderzocht te worden.
- De huidige bestemming is 'maatschappelijke doeleinden'. Deze kan zo nodig worden aangepast.

De Aegtenkapel blijft zeer interessant voor kamermuziek en solo optredens. Het is de meest voor de hand liggende bestemming. Door de samenwerking van De Flint met het Lieve Vrouw Theater is specifieke expertise opgebouwd. De akoestiek en de ambiance zijn uniek. De verdien capaciteit zou binnen de opgelegde beperkingen aanvullend gerealiseerd kunnen worden met de exclusieve kleinschalige feesten zonder muziekversterking. Maar dan moet een gedegen geluidsisolatie naar het naastliggende woonpand wel voor een nieuwe situatie zorgen.

Een ander passend voorstel is het onderbrengen van Kerámevo. Een keramiekgalerie in de onderkerk en een expositiehal in de bovenkerk. Om de realiteit van dit voorstel te garanderen is nodig om voor deze bestemming een business-case te laten opstellen, gebaseerd op een marktonderzoek.

In alle gevallen dient dit openbare gebouw naar een duurzame staat van normale exploitatie te worden gebracht, dat wil zeggen: bereikbaarheid, ontvangstvoorzieningen, isolatie en geluidswerende aanpassingen in de richting van het buurpand zijn ten ene male nodig.

NB. De kapel kan wellicht door Stadsherstel worden gekocht. Een andere private partij lijkt mij voor dit monument niet in aanmerking komen.

Gemeentelijke acties:

- Het wegwerken van achterstallig onderhoud.
- Het verbeteren van de in- en externe toegankelijkheid.
- Het aanpassen van de ontvangstkwaliteit (pantry, uitgifte, garderobe en kleine personenlift).
- Onderzoek naar geluidlekken en de nodige geluidsisolatie aanbrengen.

De locatie KAdE is gebonden aan een kostbaar contract tot 2039. Die aan indexatie onderworpen huurprijs is eenvoudigweg voor de cultuursector niet op te brengen.

Beide varianten (1. Amersfoorts BIM-huis, *European Capital of Jazz*; 2. onderkomen voor een Dali-collectie) roepen de vraag op: kan men het huurbedrag en de exploitatiekosten opbrengen/terugverdienen? Ook hier geldt dat de initiatiefnemers een passende business-case dienen voor te leggen, gebaseerd op een marktonderzoek.

Mocht die eis niet naar behoren ingevuld kunnen worden dan lijkt onvermijdelijk de meest realistische benadering om deze locatie in handen te leggen van de gespecialiseerde makelaardij.

NB. De culturele meerwaarde kan gelegen zijn in de passage langs de grote vensters. Als de ramen helder gemaakt zijn (ze zijn nu blauw getint) zou met medewerking van de directeur van RCE/ICN op een veilige en verantwoorde wijze een keuze uit de Rijkscollectie (depots in Rijswijk) in beveiligde vitrines kunnen worden getoond, die periodiek gewisseld wordt.

Ook is mogelijk om in de vitrines regelmatig Amersfoortse archeologische vondsten of nieuwe aanwinsten van Flehite / Museum Amersfoort te tonen.

De route van de binnenstad naar het Eemplein of vice versa wordt zowel met de vensterfunctie van dit deel van het RCE-gebouw als met het gebruik van het kleine hoekplein als pleisterplaats voor passanten interessant gemaakt.

5.LIJST VAN BEKNOPT VERSLAGEN VAN GESPREKKEN (ASSELBERGS / VAN EIJK) OVER MOGELIJKE BESTEMMINGEN VAN CULTUREEL VASTGOED IN AMERSFOORT

- 1.10-12: Openingsrede Asselbergs bij de tentoonstelling van het werk van Joop van Kralingen in de Zonnehof met de retorische vraag naar de toekomst van De Zonnehof.
- 2.12-01: Pim van den Berg, wethouder Cultuur en RO, oriënterend gesprek over mogelijke opdracht.
- 3.14-02: Cees Kamerbeek, voorm. Voorzitter stichting Museum Flehite. Ontwikkelt een museumperspectief: Elleboogkerk koppelen aan Flehite als collectioneersmuseum voor de moderne kunst van 1860 tot 1950 (van Jongkind tot Mondriaan) en Nederlandse figuratieve kunst. Een notitie hierover wordt op 17-02 overhandigd. De stichting Het Cees Kamerbeekfonds is bereid haar collectie in te zetten. De bedoeling is de criteria van museumstatus te realiseren, exporuimte (1000 m²) met entresol (500m²) uit te breiden en fysieke verbinding aan te leggen met Flehite. Dit inrichtingsprogramma kan bij de verzekering worden ingebracht ter realisatie, na het cascoherstel in oktober 2012.
- 4.14-02: Frans van der Horst, directeur VAB, consultatie over betekenis en waarde van maatschappelijk vastgoed.
- 5.15-02: Pim van den Berg, wethouder Cultuur en RO . Vaststelling en acceptatie van de opdracht. Elly van Eijk ondersteunt het onderzoek van Asselbergs.
- 6.27-02: Nico Kamphorst, directeur SOB, Gemeente. Zakelijke informatie over de planvorming, bestemming en exploitatie betr. De Zonnehof.
- 7.27-02: Walrick Halewijn, Stadscafé de Observant en Alexander Beets. Beplemen een versterking van de horeca-, congres-, vergader- en evenementenfuncties in Amersfoort e.o., in combinatie met Jazz en andersoortig optreden.
- 8.27-02: Fons de Backer: vm. directeur Stadsherstel. Oriënterend gesprek over de Elleboogkerk i.r.t. Flehite.
- 9.27-02: Monique Peltenburg, directeur MO, Gemeente. Zakelijke informatie over de dossiers Elleboog, KAdE, Zonnehof en Aegtenkapel.
- 10.28-02: Yvonne Wesselink, hoofd Vastgoed en Ontwikkeling, Gemeente. Zakelijke informatie over de juridische problematiek Aegtenkapel en over mogelijk profit dan wel non-profit gebruik in combinatie met ondersteunende horeca.
- 11.28-02: Harold Warmelink, directeur De Flint en voorzitter Platform voor Zakelijk Toerisme provincie Utrecht. Hij pleit voor versterking van het zakelijk en recreatief toerisme in Amersfoort en de positie van de Aegtenkapel daarbij. Pleit voor verbetering van de gebruiksfaciliteiten van dit monument. Levert zienswijze aan met het standpunt van De Flint (16-01-12).
- 12.12-03: Ron Jagers, Stichting StadsGalerij. Pleit voor culturele broedplaats en de positie van de producerende en uitvoerende kunstenaars en de rol van De Zonnehof daarbij. De Zustergebouwen op de ziekenhuisterreinen kunnen worden omgebouwd tot studentenhuysvesting als versterkende factor voor het cultureel klimaat. De betekenis van de RCE/ICN voor Amersfoort (met mogelijke museale inzet van Rijkskunstvoorwerpen) wordt besproken.
- 13.12-03: Ivo van Wijk, projectleider Elleboog, Gemeente. Zakelijke informatie over herbouw als casco. De bestemming is 'bijzondere doeleinden' (=maatschappelijk, medisch, religieus, cultuur, onderwijs, recreatie, openbare en bijzondere dienstverlening).
- 14.12-03: Rainier Kok, Arie van den Heuvel, Dick Schalks, Gemeente, afdeling Vastgoed en Voorzieningen, via e-mail aan Elly van Eijk. Opsomming van planologisch vastgestelde bestemmingen. Aegtenkapel > bijzondere doeleinden; Elleboogkerk > bijzondere doeleinden; Rietveldpaviljoen > cultuur en ontspanning; Bibliotheek > cultuur en ontspanning; GGD > kantoor; Muziekschool (SOB) > als 'te verkopen vastgoed' alsnog vast te stellen bestemming.

- 15.12-03:** Marco van Vulpen, directeur Amersfoort in C. Geeft 2 opties: optie A > De Zonnehof in lijn brengen met Mondriaanhuis en landelijke musea in Utrecht, Den Haag, Eindhoven en Otterlo (pas op voor kannibalisme); optie B > De Zonnehof als kunstbazaar voor 'spontane cultuur', tijdelijk voor twee jaar
- 16.12-03:** Albert van Ool, Galerie Absoluut, projectgroep Leegstand. Nieuw kunstenaarsinitiatief in Amersfoort, met geballoteerd groepsoptreden, thema, oeuvre, debat, verkoop. Vraagt om ruimte. De Zonnehof in maart/april 2013?
- 17.13-02:** Alexander Beets, Jazz Amersfoort. Ziet in KAdE een Amersfoorts BIM-huis, *European Capital of Jazz* (3-daagse conferentie) i.r.t. Jazzfestival, de binnenstad als podium en De Observant als pleisterplaats, met veel kansen voor synergie met andere podia en musicerend talent.
- 18.13-03:** Marco van Vulpen, voortzetting gesprek 12-03. Zakelijke informatie over de rol van Flehite als Museum Amersfoort in verband met Amersfoort in C (Mondriaanhuis en KAdE).
- 19.13-03:** Frans van der Horst, voortzetting gesprek 14-02. Over de betekenis van culturele biotopen op de 'culturele kaart van Amersfoort'.
- 20.19-03:** Jan Poolen, ZEEP Architecten. Heeft ideeën over de herontwikkeling van de Bibliotheek volgens het Solid-concept en daarmee samenhangend over de aanpak van de omgeving van De Zonnehof met de bibliotheek als nieuwe biotoop in het aan te leggen cultuurland, parkeren in aanwezige 'erfstraken' en gebruik van de leegstand in de P-garage De Soeverijn. Binnen de culturele geografie geeft herontwikkeling meerwaarde aan vastgoed en levert verdien capaciteit op om het park aan te leggen, c.q. de boekwaarde van De Zonnehof te verlagen en het gebouw te isoleren. Exploitatie zonder een parkeergarage is goed mogelijk.
- 21.19-03:** Albert van Ool, voortzetting gesprek 12-03. Vraagt om reservering in februari/maart 2013 van De Zonnehof voor project Leegstand (Marjolijn Tonnis). Ziet voor De Zonnehof kansen tot reputatieopbouw als vrijplaats en cultuurbrouwerij, met een focus op kwaliteit. Kan jaarlijks voor een project De Zonnehof 'huren'.
- 22.19-03:** Barbara Bastiaanse, initiatief POWER uit 2008. Is op zoek naar woonproject voor 25-30 vitale ouderen in combinatie met andere functies en doelgroepen. GGD-gebouw en Bibliotheek met De Zonnehof vormen samen een cultuurbiootoop, maar ook een bijzonder woonmilieu. Een woonproject met zowel huur als koop in de vorm van vrij in te richten lofts zou gerealiseerd kunnen worden.
- 23.19-03:** Jan Willem van Lieshout, makelaar, bestuurder van de Stichting StadsGalerij, maatschappelijk ondernemer. Pleit voor condities voor het cultureel klimaat, zoekt promotionele ketens in Amersfoorts cultureel maatschappelijk vastgoed en ziet in De Zonnehof een centrum voor cultuurinnovatie. KAdE heeft culturele vensterfunctie in de route binnenstad > Eemplein, maar is overigens een prominente plek voor verhuur aan een vooraanstaand bedrijf. Denkt aan dakterrassen en leegstand binnen RCE (4de verdieping) als bijzondere omstandigheid en evt. toegevoegde waarde.
- 24.22-03:** Kees Verweij en Jan Cees Overbosch. Vereniging De Ploeg wil begin 2013 terugkeren naar Amersfoort en wil periodiek exposeren. Zoekt opslagruimte en klein kantoor, De Zonnehof of De Stad van Cahen of een combinatie daarvan?
- 25.23-03:** Martin Boswinkel, directeur Stadsherstel. Gesprek over de mogelijke aankoop van bepaalde monumenten en bemoeienis met herontwikkeling, contact met Alliantie wenselijk.
- 26.23-03:** Dennis Tollenaar, directeur ZINNIG. De openbare ruimte rond De Zonnehof is verloederd, zie plan Van Zwieten (2002), cultureel gebruik van leegstand voor nomadische cultuur exposure volgens de Haagse formule, GGD onder meer geschikt voor studentenhuysvesting? Met herontwikkeling van dit binnengebied kan mogelijk een opknapbeurt van De Zonnehof terugverdiend worden.
- 27.23-03:** Matti Austen, directeur Lieve Vrouwe Theater. De nieuwe generatie cultuur moet ondernemen en levensvatbaarheid verdienen. Er komt in 2013 nog meer leegstaan: Muziekschool, Bibliotheek en SiK aan het Flintplein. Het OLV theater en De Flint beheren professioneel hun eigen podiumfuncties. Er dreigt gevaar voor kannibalisme. Er zijn al veel podia. Zoek samenhang in clusterbenadering. Medewerking van De Flint en De Kelder met L.Vr. Theater is er zo een.

28.23-03: Kees Heerkens, ZZP adviseur. Attendeert op de noodzaak om een reële analyse te maken van het gewenste gebruik van het gebied rond de Zonnehof. De inrichting moet dan gebaseerd zijn op dat gewenste natuurlijke gebruik en niet omgekeerd. Het gebruik mag niet het noodwendig gevolg zijn van de inrichting. Over de aard van dit gebied (bv. als stedelijk binnenpark), de bereikbaarheid en de parkeervoorzieningen moeten vooraf glasheldere en duurzame afspraken worden gemaakt.

29.23-03: Jos van Oord (kamerheer van de Kamers) en Michel Schoonderbeek (ontwikkelaar), zoeken ruimte voor debat, bezinning, spiritualiteit, bezieling, filosofie en reflectie. Cultuur als bindmiddel. Medegebruik in Aegtenkapel, Lutherse kerk, Franciscus Xaverius, Synagoge, maar ook in Prodent etc. kan soelaas bieden. Beperkt budget, doelgroep 50 à 75 personen.

30.26-03: Terts Brinkhoff, directeur van De Parade, Stichting Mobile arts. Pleit voor De Zonnehof als culturele vrijplaats, domein van cultuur en innovatie. Actiehaard kan 3 x vergroot worden met tenten. Reputatieopbouw en betekenisgeving aan deze plek wordt versterkt door de aard van de activiteiten, het dramatiseren van acties van de tijdelijke gebruikers. Vraagt 2 à 3 jaar experiment, wil rol van intendant invullen om diverse activiteiten te coördineren, te schakelen en te mixen. Komt met financieringsvoorstel per dag van € 1,- tot € 365,- = € 60.600,- p/jr.

31.26-03: Max Cramer, bureau Monumentenzorg, Gemeente. Zakelijke informatie. De Zonnehof is favoriet rijksmonument in de tweede tranche van Wederopbouwmonumenten. Actie gaat uit van RCE. BMA biedt diensten aan.

32.26-03: Jan Kleijne, voorzitter RvB Meander MC en Lid Amersfoort Prominent. Vraag: zijn er in de medische wereld spelers die een prominente verzamelplek zoeken voor (internationale) bijscholing. Vgl. de marktconforme verhuur van het Broederplein te Zeist (vm. RDMZ) aan UMC, internationale opleidingsorganisatie.

33.26-03: Lianne Eigenberg-Scholt, Office Manager Coöperatie ParkeerService (CPS). Een Coöperatie van 12 gemeenten te Amersfoort met 23 mensen in Amersfoort, maar totaal 88 mensen in dienst. Huidige behuizing is te klein (260 m², nodig: 500 m²) en niet geïsoleerd. Zij wil De Zonnehof gebruiken als kantoor en 24-urige meldkamer, is voor ieder toegankelijk en kan tijdens kantooruren mede functioneren voor kleine exposities in de ontvangstruimte.

34.29-03: Onno Maurer, directeur Flehite. Hij ziet de functie van het huidige Flehite als de weergave van de lokale historie. Het bezoekersaantal van het museum is sterk toegenomen tot 47000 bezoekers per jaar. De museale functie op de schaal van Amersfoort kan een dubbel aantal bezoekers aan. Op basis van de collecties van het echtpaar Kamerbeek en van anderen kan het museum aansluiten bij onderlinge museale bruiklenen, zich concentrerend op de moderne schilderkunst van 1860-1950 met aandacht voor collecties, thema's of oeuvres. Het museum kan zich toeleggen op een soliede omgang met collecties en collectioneers. Dat vraagt aparte vaardigheden en garanties. In de Elleboogkerk kan die museale tak adequaat worden ondergebracht. Er zal een fysieke verbinding moeten worden aangelegd. De naam van museum Flehite kan dan worden omgezet in 'Museum Amersfoort'.

35.29-03: Van Hoogevest Architecten (Ron Verduijn) wordt gevraagd om om niet en zonder rechten enige alternatieven voor de verbinding te tekenen in de vorm van praatprenten.

36.29-03: Emil Scheerder, directeur drankengroothandel en maatschappelijk ondernemer. Hij opteert voor een professioneel (ondersteunend) 'zacht' horecaplan voor culturele instellingen, bv. museumcafé. Ook voor catering van (sponsor)events, vergaderingen, bedrijfsfeesten en trouwerijen. Pleintje voor KAdE als *stepstone* faciliteren voor zachte horeca (koffie en lichte lunch). Suggereert Flehite als vastgoed bij Stadsherstel onder te brengen.

37.30-03: Lex van de Haterd, voorzitter van Stichting StadsGalerij, vraagt versterking van de positie van de kunstenaars en hun initiatieven en bundeling van krachten. De Zonnehof is hiervoor bij uitstek geschikt. De keten 'educatie, debat, talentontwikkeling en literaire activiteiten' vraagt aandacht. Integrale visie op cultureel vastgoed voor de langere termijn is vereist. De Aegtenkapel moet als publieksgebouw basaal worden opgetuigd: bereikbaarheid/toegankelijkheid/geluidsisolatie en ontvangstfaciliteiten. De Zonnehof moet (op termijn) energie-technisch geïsoleerd worden.

38.30-03: Jim Schuyt, voorzitter RvB van de Alliantie en voorzitter van de Raad voor de economische ontwikkeling regio Amersfoort (REO) . De Alliantie is aanspreekbaar op reële ruimtelijke ontwikkelingen en hoeft daar niet echt aan te verdienen. Bemoeienis moet wel sporen met specifieke regelgeving. Probleem is vaak de financiering en het aanvangstverlies. Samenwerking met Achmea, Amvest of anderen kan hierbij helpen, maar wel volgens een eenvoudig concept. De Alliantie vindt De Zonnehof een interessante plek in de stad en wil daar mogelijk een rol spelen.

39.30-03: Willem Oxener, hoofd stedenbouw, Gemeente. Ziet in Plan Ruijsseenaars nog steeds positieve aanknopingspunten. Dit plan uit 2007 levert door een geplande parkeergarage een fors exploitatietekort op. Herinrichting van het publiek domein beïnvloedt de waarde van omliggend vastgoed positief. Andere eigenaren kunnen in dat licht benaderd worden om mee te doen. Contactpersonen zijn Herman de Waal en Margreet van der Hoeven. Suggestie voor gebruik van De Zonnehof: dependance van de Vitra-collectie.

40.30-03: Hans van Helden, voorzitter Vereniging Amersfoortse Zelfstandige Ondernemers (VAZO). Zet op 24-02-12 via mail zijn plan uiteen. Ziet een functie voor KAdE als onderkomen voor een Dali-collectie van 240 kunstwerken. Het moet een belevingsmuseum worden. Afstemming met de eigenaren en een bank is positief. De bank vraagt wel *commitment* van de gemeente over huurprijs of over de investering bij de noodzakelijke aanpassing van het gebouw. Er is een begroting beschikbaar.

41.02-04: Harmen Zijp, De War, Fablab in de Spullenmannen op het W & J terrein. Broedplaats met kiemkracht voor kunstenaars en innovatieve ondernemers (kunst en wetenschap). De groep (50 personen) wil een coöperatie vormen en meer cohesie organiseren. Deze broedplaats versterkt als informele kracht de formele ambities rond Eemplein. Fablab is een wereldwijd netwerk. Amersfoort excelleert in adviesbureaus, die daarbij als partners op het gebied van de kenniseconomie (kunnen) aansluiten via hun junioren. Fablab kan zich met diverse *performances* periodiek manifesteren in De Zonnehof. Van Groeistad naar Broedstad: de kiemkracht van Amersfoort.

42.03-04: Cees van 't Veen, directeur RCE, sinds 2012 ook directie voerend over Instituut Collectie Nederland (ICN). Mist in Amersfoort een triple A-attractie met een natuurlijke dominantie op cultureel gebied. Er is wel een (potentieel) cultuurlint van B-voorzieningen die als eenheid ook aantrekkingskracht kan hebben. Maar er is onvoldoende marketing op dit punt. Amersfoort ligt op een interessant kruispunt van de assen O-W en N-Z. Stelt voor om eens een brainstorm te hebben met Wim van Krimpen e.a.

43.03-04: Ben de Vries, coördinator bij RCE voor de Wederopbouwarchitectuur. Zakelijke informatie over het aanwijzingstraject van de tweede tranche Wederopbouwmonumenten (1957-1965).

44.05-04: Bert Dijkman en Cor Arends, R.K. Franciscus Xaveriuskerk. Teruggang kerkbezoek vraagt om nieuw toekomstperspectief. Onder Xaverius valt veel cultuurhistorisch waardevol vastgoed, zoals tuin (stiltetuin of thematuin) en pastorie. Men denkt aan een beheerstichting die sociaal maatschappelijke en culturele activiteiten organiseert. De kerk heeft een uitstekende akoestiek. Xaverius wil samenwerken met het museumkwartier. Onderlinge concurrentie zou contraproductief werken.

45.05-04: Remco Limburg, hoofd afdeling Projectontwikkeling, Gemeente. Zakelijke informatie over het beheer van de betreffende panden, incl. bibliotheek en GGD. Plan Ruijsseenaars wordt verlaten. Wanden van dit binnenplein worden desgewenst door particulieren herontwikkeld. Gemeente knapt plein op. De Zonnehof wordt waarschijnlijk Rijksmonument.

46.05-04: Hetty de Vries, oprichtster van Kerámevo, 1993, galerie voor Nederlandse keramiek-kunstenaars, Langegracht 14 (50 m²) naast de Elleboogkerk, een vrijwilligersorganisatie die de draad van de dames van Galerie Kapelhuis (1960-1992) heeft opgepakt. Amersfoort was bekend als keramiekstad. Wanneer ruimtegebrek wordt opgeheven kan de lijn worden voortgezet. Naast de galeriefunctie behoort een expositiefunctie voor het Nederlandse vernieuwingsaardewerk van 1876 tot 1940 tot de ambitie. Samenwerking met grote keramiekcollecties (Prinsessehof en Haags Gemeentemuseum, naast veel andere depots) kan een zelfstandige dependance opleveren. Voor een combinatie met bestaande museumcapaciteit is wellicht ook de Aegtenkapel geschikt (onder galerie, boven wisseltentoonstellingen).

47.05-04: Cees Kamerbeek en Fons de Backer. Nadere informatie over de organisatiestructuur van het museum Amersfoort en de noodzaak om de constructie concreet uit te werken. Deze notitie komt 16-04 gereed.

48.11-04: Onno Maurer. Voortzetting van het gesprek van 29-03. Gedachtewisseling over de specificatie van het museumthema rond collecties en collectioneurs. Voorts over het te verwachten planproces en de relatie met Amersfoort in C. Er is een notitie in de maak i.s.m. Cees Kamerbeek, 16-04 gereed.

49.16-04: Vincent van Oordt, directeur Portaal. Portaal is bereid mee te denken over een bijdrage aan gebiedsontwikkeling rond De Zonnehof en/of de aankoop en herontwikkeling van een pand wanneer dat binnen het investeringsbeleid en de regelgeving past. Afstemming met de Alliantie om samen een bijdrage te leveren aan de stad behoort eveneens tot de mogelijkheden.

50.16-04: Cees Kamerbeek, bespreking notitie van 16-04: zie bijlage.

51.17-04: Dorine Dirksen, Amerpoort, manager Dagbesteding Divisie Regio. Amerpoort zorgt op locatie Langegracht 37 (De Elleboog) een kleine 30 jaar voor dagopvang van mensen met een geestelijke beperking. Na de brand van oktober 2007 heeft men de vraag gesteld zich elders te vestigen. Integratie met de buurt en de nabijheid van de binnenstad waren factoren van belang om daar te blijven. Een eventuele uitruil met de in 2013 leegkomende muziekschool was nog niet overwogen.

52.17-04: Willem Borra en Tijs van Balen, educatieve projecten. Zij opteren voor *Amersfoirde*, *het Historisch Spookhuis* in samenwerking met de Stichting Eureka, Levende Historie, de Waterlijn, het Gilde, Flehite en de gemeente, passend in het museumlint. De 'gruwelijke' geschiedenis van Amersfoort wordt verteld en daarmee het historisch besef via een belevingsattractie vergroot. De educatieve doelstelling wordt door exposities en een variëteit aan bedrijfsevenementen versterkt. Vraag is of het interieur van de Elleboogkerk met haar binneninrichting wel optimaal gebruikt kan worden dan wel of een ander, minder gecompliceerd gebouw zich voor dit doel beter zou lenen.

53.17-04: Jan Tazelaar en Hans Huls, Vereniging Behoud Elleboogbuurt, opgericht na de brand van de kerk in 2007. Van de kant van het College is toegezegd dat dit gebouw een cultureel-maatschappelijke functie zou krijgen. Wanneer onder de Breestraat een verbinding tussen kerk en museum tot stand zou komen, moet men rekening houden met de waterhuishouding. Bij een eerder plan met een onderkeldering van de kerk is dit al eens kritisch bekeken. Een andere functie voor De Elleboog (Amerpoort) is denkbaar, maar men ondervindt geen overlast van de dagopvang.

54.17-04: Jan Willem van Lieshout, voortzetting van het gesprek op 19-03. Alle inmiddels ingebrachte bestemmingen worden in grote lijnen op kansrijkheid getoetst. Locatie-eigenschappen, passendheid, samenhang en exploitatievraagstukken passeren de revue. Aandacht voor de beeldende kunstenaar en het galeriewezen wordt nader bekeken. Het cultureel klimaat van Amersfoort wordt gezien als een economische factor van belang. Inventarisatie voor een culturele geografie en een analyse die leidt tot een cultuurkaart van Amersfoort zijn strategische ingrediënten om het cultureel klimaat beleidsmatig te ondersteunen.

55.19-04: Ronde tafel gesprek over ideeën rond De Zonnehof. Marijke Vijfhuizen, Maarten van de Berg (De Ploegh), Mimi en Marjolijn Tonnis (Galerie Absoluut), Terts Brinkhoff, Lex van de Haterd, Ron Jagers, Marco van Vulpen, Harmen Zijp, Hetty de Vries, Elly van Eijk, Fons Asselbergs. Men neemt kennis van ieders voorstel en inzicht. De koers is een binnenstedelijk park met het Rietveldpaviljoen als centraal gegeven. Niet de gebouwen vormen het eerste belang maar de toekenning van de positie en de kracht van de ondernemende initiatiefnemers staat voorop. De Zonnehof is niet zomaar een gebouw, het is een plek van Amersfoortse betekenis, een icoon, maar ook een actiehaard van waaruit een ommekeer bewerkstelligd kan worden. De kracht, de latente energie van de stad moet volop benut worden. Van de andere kant moeten de initiatiefnemers ook met elkaar een creatief complot sluiten en elkaars kracht gebruiken. Er is geen weg terug naar een cultuur van wachten of de hand ophouden. Cultuur op eigen kracht, waarbij de inhoud van ieders boodschap in één energieconcept wordt gebundeld. Het is de hoogste tijd, het is urgent en vraagt om focus. ["Kunst moet rollen". "De kiemkracht van Amersfoort". "Jong talent". Amersfoort als "open podium".]

56.23-04: Ronde tafel gesprek over ideeën rond De elleboogkerk en het Museumkwartier. Jos van Oord, Willem Borra, Tijs van Balen, Cor Arends, Bert Dijkman, Matti Austen, Walrick Halewijn, Alexander Beets, Harold Warmelink, Fons de Backer, Elly van Eijk, Fons Asselbergs. Men neemt kennis van ieders voorstel en inzicht. Koers is cultureel ondernemerschap dat zichzelf terugverdient, het vermijden van kannibaliserende concurrentie (er zijn al veel podia in Amersfoort), inzicht krijgen in de culturele kaart van Amersfoort. Rond De Zonnehof heerst een eenduidige koers, rond de Elleboogkerk zijn er twee verschillende accenten. 1. De kerkzaal die commercieel ingezet wordt als multifunctioneel dynamisch cultureel centrum, een laagdrempelig ontwikkelpodium of een levend cultuurlaboratorium met volwaardige horeca in het kader van Amersfoort als evenementen- en vergaderstad. Deze richting vraagt om realiteitszin. Vermeerdering van dit exclusieve ruimtegebruik leidt elders tot verdunning. 2. De kerkzaal als toegevoegd onderdeel van Flehite, waardoor de museumfunctie voor een stad van 150.000 inwoners en een regio van 400.000 inwoners volwaardig wordt, zoals in diverse middelgrote gemeenten met succes is gebeurd. De museumfunctie vraagt om onderscheidende specificatie, in dit geval staat het collectioneurschap en het gebruik van de schatten in de slapende museumdepots centraal.

57.26-04: Koos Koolstra, directeur van de Alliantie Eemvallei. De Alliantie is bereid om te investeren in de kwaliteit van locaties maar met dien verstande dat de Alliantie zich beperkt tot de wooncomponent binnen het kader van het eigen investeringsbeleid. De reden om dit te ambiëren is dat de kwaliteit van de (binnen)stad wordt bepaald door een complementair palet van culturele, detailhandel- en vrijetijdsvoorzieningen. Deze mening wordt gesterkt door een recent onderzoek naar factoren die de aantrekkelijkheid van de stad bepalen: bereikbaarheid, nabijheid van natuur, historisch stadscentrum, aanbod podiumkunsten, goed woningaanbod en professioneel voetbal (sic!) en tenslotte door de aantrekkingskracht van de regio. De aanwezigheid van deze kwaliteitsvarianten beïnvloeden in sterke mate de waardeontwikkeling van de woningvoorraad.

58.27-04: Bob Kauffmann, director, designer Boukau bv Utrecht, verbonden aan Amersfoort Creatieve Stad. Gedachtevorming hergebruik cultuurgebouwen in Amersfoort in het licht van behoefte en aanbod. Vrijetijdsbesteding en cultuur presenteren zich steeds meer in een geïntegreerd aanbod. Bijvoorbeeld musea ontplooiën horeca- en detailhandelsactiviteiten, leveren vergaderfaciliteit, verzorgen lezingen etc. Grote en kleine festivals zijn volledig vervlochten met de horecacomponent. In Amersfoort zouden ook stedelijke groene plekken meer benut kunnen worden. De Zonnehof is potentieel een groene plek. Op plekken van betekenis (culturele biotopen) is er een wederzijdse katalyserende werking tussen winkels, horeca en cultuur. Een groter aandeel van huisvesting voor studenten in de stad heeft een grote impact op die vruchtbare mix van bedrijvigheid, horeca en cultuur.

De Aegtenkapel behoeft basale aanpassingen. KAde : promotiehuis voor pretentieuze instellingen, de verzamelde adviesbureaus in Amersfoort, bank of accountancykantoor, toonzaal of beurs. Het GGD gebouw is onder meer geschikt voor huisvesting van studenten. Let op groene doorsteek bij locatie De Witte als informele route.

59.27-04: Alfred Konijnenbelt, directeur stichting Zomertheater Amersfoort (ZTA) en Festival Spoffin, internationaal festival voor straat- en locatietheater Amersfoort. Hij pleit ervoor langdurig leegstaande panden die nog geen nieuwe bestemming hebben, bij stedelijk beleid een tijdelijke culturele bestemming te geven: anti-kraak voor kunstenaars en culturele organisaties. Naast ateliers kunnen hier ook voorstellingen, repetitieruimtes en kantoorruimtes van culturele organisaties onderdak vinden. Om e.e.a. in goede banen te leiden zou het beheer en de gebruiksvoorwaarden van deze ruimtes geregeld moeten worden via een stichting (model Den Haag). Op deze manier helpen vastgoed en de culturele sector elkaar in een voor beide sectoren zware periode.

60.02-05: Albert van Ool, Galerie Absoluut, kunstproject 'Leegstand = leeghoofdigheid', een expositie in een leegstaand gebouw. Ballotagebijeenkomst van de 'projectgroep leegstand' en bespreking van inhoud en aanpak van het project.

61.10-05: Pim van den Berg, wethouder. De geplande vergadering ging niet door wegens afwezigheid van een aantal personen.

62.16-05: Jacques van Ek, Voorzitter Task Force Innovatie provincie Utrecht (TFI), vm. voorzitter van Amersfoort Prominent op de Kaart. In de geest van zijn Rapport '*Een vitale stad in een complete regio. Economische visie Amersfoort 2030*' (jan. 2009) vindt het gesprek plaats over het cultureel klimaat als noodzakelijke component van de economische vitaliteit van de stad. Het rapport pleit expliciet voor de versterking van de vrijetijdssector. Zoals ook het rapport concludeert is die vitaliteit geen automatisme. Het particulier initiatief moeten geactiveerd en benut worden, anders dreigt vervlakking en middelmaat. De conclusies en aanbevelingen van het Adviesrapport over de vier iconen van Amersfoort moeten na besluitvorming in het College ook breed gecommuniceerd met de Amersfoortse economische netwerken. Desgevraagd wil Van Ek hierbij een rol spelen. Hij wijst ook op de samenhang met citymarketing (zie het rapport van Berenschot '*Best of Worlds*', mei 2006). De sterke kanten zijn cultuur, recreatie en de jongeren. De binding met de stad moet door resultaatgerichte programma's centraal staan.

63.23-05: Pim van den Berg, wethouder. Bespreking eerste concept van het adviesrapport. Presentatie door Asselbergs. Vragen over de vervolgstappen worden besproken. Wegens tijdgebrek wordt de bespreking op 04-06 voortgezet.

64.23-05: Albert van Ool, tweede bijeenkomst projectgroep leegstand. Presentatie van de geselecteerde kunstenaars en hun projecten. Wederzijdse verwachtingen en besluit Go<>No Go (Go). Beroep op reservering van De Zonnehof in maart of april 2013 met een mix aan presentatievormen.

65.31-05: Cees en Jarmila Kamerbeek, Fons de Backer. Doornemen van de museumformule in bijzijn van Jarmila. De stand van zaken van de diverse gesprekken wordt uiteen gezet. De noodzaak wordt uitgesproken om een business-case op te stellen.

66.04-06: Pim van den Berg. Voortzetting beraad van 23-05. De driehoek economische vitaliteit, sociale cohesie en cultureel klimaat moet als eenheid door de gemeente worden uitgedragen. Een aantal gegevens ten behoeve van een creativiteitsindex moet geactualiseerd worden. Een cultuurkaart van Amersfoort en een cultureel geografische analyse zijn belangrijke beleidsinstrumenten. Deze gegevens moeten ook verwerkt worden in de structuurvisie. De kansrijkheid moet op hardheid binnen een schaal 0 – 10 worden aangegeven. Tijdelijkheid en fasering zijn belangrijke factoren.

Er komt een tijdpad van bestuurlijke behandeling.

67.04-06: Marco van Vulpen. Bespreking concept adviesrapport. De principiële inleiding wordt gevolgd door het hoofdstuk Bevindingen. Die sprong is wat onverhoeds. Van binnen uit het cultureel netwerk moet er nog aan een belangrijke conditie gewerkt worden. De instellingen zullen met een gezamenlijke strategie en energiegolf een ondernemende en vernieuwende koers moeten inzetten. Het culturele aanbod moet in een creatieve keten (model OCW) vorm krijgen.

Het onderscheid tussen de activiteiten van de Kunsthof en die van het Museum Amersfoort moet klip en klaar zijn.

68.04-06: Onno Maurer. De verbinding en het museaal gebruik ervan komen aan de orde. De initiatiefnemers is verzocht om, in overleg met Amersfoort in C een *Business-case* op te stellen.

69.06-06: Fons de Backer, vm. directeur Stadsherstel, oriënteerde zich bij Hans Buskens, projectleider van de Carante Groep (Amerpoort), eigenaresse van het pand. Een nader overleg staat geagendeerd op 2 augustus a.s.

70.08-06: Terts Brinkhoff met de 'Tafel van de Idee'. Stadswandeling langs de vier gebouwen, waarbij telkens iemand het woord neemt over de gewenste toekomst van het betreffende gebouw. Bij De Zonnehof is de Tafel van de Idee opgesteld en wordt door de aanwezige tafelgasten gediscussieerd over de problematiek en de kansen voor Amersfoort. Precies zoals bij het 750 jarig bestaan van de stad komt het vuur uit de toren neerdalen, bewerkstelligt de 'ommekeer' en wordt bij KAdE in de Eemkom achter de Koppelpoort te water gelaten. Het cultureel klimaat van Amersfoort vraagt niet alleen om praktische oplossingen maar ook om een mentale omslag.

71.18-06: Gijsbert Raadgever, oprichter van AKIMOTO, grafisch ontwerpers, 2008, gehuisvest aan Zonnehof 3A. Is geïnteresseerd in De Zonnehof voor onregelmatige culturele projecten. Eén keer in het jaar kan er een manifestatie worden georganiseerd rondom 'Gemaakt in Amersfoort', een

initiatief van AKIMOTO, dat ook na de beëindiging van het project 'Amersfoort Creatieve Stad' wordt voortgezet. Het is een platform dat creatieve en niet creatieve industrie met elkaar verbindt en met elkaar laat werken. Er wordt nauw samengewerkt met de gemeente. Er worden markten georganiseerd, een Award uitgereikt en een veiling van diensten gehouden. Zonnehof 3A kan worden gebruikt als *showcase*. Samenwerking met Regio Amersfoort Prominent, Regio Diner, stichting Citymarketing en KvK.

Ook medebewoner, stichting Kultlab is geïnteresseerd in het incidenteel gebruik van De Zonnehof voor de projecten die zij organiseren: Gluren bij de Buren, Struinen in de Tuinen en *Into the Woods*.

72.18-06: Herman de Waal, Waal/Beheer O.G., Vastgoed Beheer en Advies, Utrecht. Als eigenaar van de winkel/woonhuizen en het Luzac-gebouw aan De Zonnehof wil hij graag meewerken aan het private initiatief van de eigenaren/beheerders van de opstallen in het Zonnehof-gebied. Er kan inderdaad meerwaarde gecreëerd worden. Tussen de *shareholders* moet wel eerst consensus bereikt worden. Ook moet rekening gehouden worden met lopende contracten. De gemeente moet ruimte geven, een stimulerende rol willen spelen en faciliteren, wil de zaak niet verzanden in tijdverlies en gedoe.

73.19-06: Margreet van der Hoeven, Architect BNI. Heeft met Jo Coenen aan een ontwikkeling van de noordwand van De Zonnehof gewerkt. Is nog steeds geïnteresseerd in de *upgrading* van de opstallen daar. Er kan aan de uitstraling van de gevels veel verbeterd worden en door optopping kan het programma geïntensiveerd worden. Het binnenplein heeft als besloten stadspark robuuste wanden nodig. De Zonnehof kan een stadsoase worden, die waarde vermeerderend werkt voor het aanliggend vastgoed. Planologisch moeten er aanpassingen uitgevoerd worden.

74. 28-06: Harold Warmelink sprak met Pim van de Berg over de gevolgen van de rechterlijke uitspraak van 06-06 over de gebruiksmogelijkheden van de Aegtenkapel. In plaats van bruiloften en partijen met niet versterkte muziek (kan niet meer) denkt hij, naast de muziekvoorstellingen, aan het inrichten van een unieke ruimte voor vergaderingen, workshops en seminars. Gezien de taakstelling voor de Flint wil hij geen negatieve exploitatie accepteren, maar hij hoeft er ook niet aan te verdienen. Het contract met de gemeente loopt in 2015 af. Daarna zal wederom van een bruikleen overeenkomst sprake moeten zijn want de exploitatiekosten zijn tot nog toe ca. € 35.000.

Verwijzing naar de inhoud van de gesprekken over elk van de vier gebouwen.

De Zonnehof, bestemmingen en programma's:

- 12: Ron Jagers, StadsGalerij
- 15 +18: Marco van Vulpen, Amersfoort in C
- 21+ 62 + 63: Albert van Ool, Galerie Absoluut
- 24: Kees Verweij en Jan Cees Overbosch, De Ploegh
- 30 +69: Terts Brinkhoff, Mobile Arts
- 33: Lianne Eigenberg, Coöperatie Parkeer Service
- 37: Lex van de Haterd, StadsGalerij
- 41: Harmen Zijp, Fablab
- 46: Hetty de Vries, Kerámevo
- 55: Ronde Tafel
- 58: Bob Kauffmann, Boukau bv Utrecht
- 71: Gijsbert Raadgever, Akimoto

De Zonnehof, gebiedsontwikkeling:

- 20: Jan Poolen, ZEEP Architecten
- 22: Barbara Bastiaanse, Power
- 24: Martin Boswinkel, Stadsherstel Midden Nederland

25: Dennis Tollenaar, Zinnig
28: Kees Heerkens, ZZP adviseur
38: Jim Schuyt, de Alliantie
39: Willem Oxenaar, Stedenbouw Amersfoort
49: Vincent van Oordt, Portaal
57: Koos Koolstra, de Alliantie Eemvallei
72: Herman de Waal, Waal/Beheer O.G.
73. Margreet van der Hoeven, Architect BNI

De Elleboogkerk, Museumbestemming:

03 + 47 + 65: Cees Kamerbeek, Cees Kamerbeekfonds
08 + 69: Fons de Backer, ZZP adviseur
34 + 68: Onno Maurer, Flehite
35: Ron Verduijn, Van Hoogevest Architecten
56: Ronde Tafel

De Elleboogkerk, Amersfoirde Het Spookhuis:

52: Willem Borra en Tijs van Balen, Amersfoirde

De Elleboogkerk, Podium, Events, Horeca:

07: Walrick Halewijn, Stadscafé De Observant en Alexander Beets, Jazz Amersfoort
11: Harold Warmelink, De Flint
27: Matti Austen, Lieve Vrouwe Theater
36: Emil Scheerder, Drankengroothandel b.v.

De Elleboogkerk, Vastgoedaspecten:

25: Martin Boswinkel, Stadsherstel Midden Nederland
38: Jim Schuyt, De Alliantie
49: Vincent van Oordt, Portaal
51: Dorine Dirksen, Amerpoort
53: Jan Tazelaar en Hans Huls, Vereniging Behoud Elleboogbuurt
57: Koos Koolstra, de Alliantie Eemvallei

Aegtenkapel, programma's:

11 + 74: Harold Warmelink, De Flint
29. Jos van Oord, De Kamers en Michel Schoonderbeek, ontwikkelaar
44: Bert Dijkman en Cor Arends, R.K. Franciscus Xaveriuskerk
46: Hetty de Vries, Kerámevo

Aegtenkapel, podium events en horeca:

07: Walrick Halewijn, Stadscafé De Observant
11 + 74: Harold Warmelink, De Flint
27: Matti Austen, Lieve Vrouwe Theater

KAdE, programma's:

17: Alexander Beets, Jazz Amersfoort
23: Jan Willem van Lieshout, Stadsgalerij
32: Jan Kleijne, Meander Medisch Centrum en Amersfoort Prominent
40: Hans van Helden, Kunst in Amersfoort

Beknopte literatuurlijst

Maarten Hajer en Arnold Reijndorp, *Op zoek naar nieuw publiek domein*, NAI Uitgevers, Rotterdam 2000

Ministerie van VROM, *Pleidooi voor de Openbare Ruimte. De opgave verkend*, Den Haag 2002

Hans van Zwieten e.a., *Herinrichting De Zonnehof*, Amersfoort 2007

Gemeente Amersfoort, *Ontwikkelingsvisie Nederberg. Stedenbouwkundig onderzoek t.b.v. het bestemmingsplan CSG-Zuid* (Plan Hans Ruijsseenaars), Amersfoort 2007

Rijksadviseur voor het Cultureel Erfgoed (Fons Asselbergs), *De oude kaart van Nederland: Leegstand en Herbestemming*, ARBM, Den Haag 2008

Gemeente Amersfoort, *Nieuw Amersfoorts peil. Nota voor het cultuurbeleid 2008-2015*, Amersfoort 2008 en de Herijking hiervan: Gemeente Amersfoort, *Samen werken aan een ster cultureel klimaat*, Amersfoort 2012

Gemeente Amersfoort, *Economische verkenning voorzieningen kern binnenstad*, SOB/Afd. EZ, Amersfoort 2009

Commissie van Ek, *Een vitale stad in een complete regio. Economische visie Amersfoort 2030*, Amersfoort 2009

Adriaan Lam, *Elleboogkerk, Amersfoort. Bouwhistorische verkenning*. DOM architecten, Utrecht 2011

Verlaan & Bouwstra, *Herbouwplan casco Elleboogkerk*, Vianen 2011

Stichting Amersfoort in C, *Eenheid bij verscheidenheid, Meerjarenplan 2012-2015 Amersfoortse Musea*, Amersfoort 2011

Van Hoogevest Architecten, *Herbestemming Elleboogkerk Museum Flehite*, Amersfoort 2012

Gerard Marlet, Roderik Ponds, Clemens van Woerkens, *Cultuurkaart 's-Hertogenbosch*, Atlas voor gemeenten, Utrecht 2012

BIJLAGE:

Inhoudelijke onderbouwing Museum Amersfoort

Museum Flehite

groeit uit tot

Museum Amersfoort

*Cultuurgeschiedenis van Amersfoort en
collectie-gerelateerde beeldende kunst*

*Cultuurgeschiedenis van Amersfoort
en figuratieve beeldende kunst uit het
tijdvak 1850 - 1950*

Amersfoorts museum slaat vleugels uit

Museum Flehite is voortgekomen uit de in 1878 opgerichte Oudheidkundige Vereniging Flehite. In bijna 135 jaar is er uit die vereniging een museum van regionaal belang gegroeid dat het laatste decennium ook steeds vaker tijdelijke tentoonstellingen van nationaal belang organiseert. Museum Flehite kent een tweeledig collectie- en tentoonstellingsbeleid:

- 1) Cultuurhistorie van Amersfoort en omgeving;
- 2) De kunstproductie door de eeuwen heen in Amersfoort en omgeving.

Het verzamelen, bestuderen, ontsluiten, conserveren en presenteren van Amersfoorts roerende culturele erfgoed is van oudsher de kerntaak van Museum Flehite. Het verzamelen en presenteren van beeldende kunst was oorspronkelijk een taak van secundair belang, maar heeft, onder meer om meer en grotere publieksgroepen aan het museum te binden, in de loop der jaren steeds meer aandacht gekregen.

In 2007 verkreeg het museum, na een succesvolle tijdelijke tentoonstelling, het beheer over de kunstcollectie van het Amersfoortse verzamelaarsechtpaar Kamerbeek. De bescheiden kunstcollectie van Museum Flehite werd daarmee in één klap op een veel hoger plan getild. Ruimte voor (semi)permanente presentatie van deze belangwekkende collectie Nederlandse figuratieve schilder- en tekenkunst uit het tijdvak 1850 - 1950 ontbreekt echter in het geheel.

Een grondige renovatie (en modernisering) van het museuminterieur in de jaren 2007-2009 betekende een belangrijke inhaalslag, die het kwaliteitsniveau van de presentaties en de publieksvoorzieningen sterk verhoogde. In ruimtelijke zin blijft het museum echter woekeren met vierkante meters, terwijl de ambitie om door te dringen tot de top van het segment van middelgrote musea in Nederland onverminderd groot is. Die ambitie is niet slechts een droom, maar realistisch en bijzonder kansrijk.

De Collectie Kamerbeek speelt daarin een cruciale rol. Topwerken van schilders als Johan Barthold Jongkind, Jacob Maris, Jan en Charley Toorop, Ferdinand Hart Nibbrig, Jan Altink, Jan Sluijters, Leo Gestel en Bart van der Leek, maken deel uit van deze collectie. De in kunsthistorische opzicht hoogwaardige collectie maakt het niet alleen mogelijk dat aantrekkelijke, interessante tentoonstellingen uit eigen bezit kunnen worden georganiseerd, maar ook dat bruiklenen uit museaal of privaat bezit kunnen worden verkregen. Een museum dat in de sfeer van tijdelijke bruiklenen iets te bieden heeft, kan immers ook een beroep doen op collega-musea en relevant privaat kunstbezit, zowel in Nederland als daarbuiten.

Nu doet zich, zoals in deze business-case uitvoerig is beschreven, de unieke kans voor dat Museum Flehite de vleugels uitslaat, door de monumentale (en als museumruimte bewezen) Elleboogkerk te verbinden met de drie laatmiddeleeuwse muurhuizen, waarin het huidige Museum Flehite is gevestigd.

Een centraal in Amersfoort gelegen, unieke architectonische eenheid die een volledig nieuw museaal perspectief biedt en een groot cultuurpubliek naar Amersfoort kan lokken!

Museum Amersfoort

De museale infrastructuur van Amersfoort kan worden geconcentreerd in twee logische clusters met een heldere (en voor de hand liggende) benaming:

- 1) **Museum Amersfoort**; het huidige Museum Flehite verbonden met de Elleboogkerk;
- 2) **Kunsthall (KAde) Amersfoort**.

De onderlinge taakverdeling is voor zowel de binnen- als buitenwereld niet mis te vatten:

- 1) Een museum met een collectiefunctie, gericht op cultuurhistorie (inclusief Amersfoortse oude kunst) en moderne beeldende kunst, gevat in twee hoofdlijnen;
- 2) Een kunsthall zonder collectiefunctie (geen verzameling) gericht op internationale hedendaagse kunst.

De naam Museum Flehite brengt teveel de associatie teweeg met het museale verleden van dit Amersfoortse museum. Het is daarom wenselijk de naam te veranderen in **Museum Amersfoort**. Die naam impliceert gerichtheid op Amersfoort (de kunst- en cultuurgeschiedenis van de stad), maar laat alle ruimte open voor positionering in het Nederlandse museale veld als tentoonstellingslocatie voor de moderne figuratieve kunst uit het tijdvak 1850-1950.

Van zeven speerpunten naar twee hoofdlijnen

Het huidige Museum Flehite heeft zeven speerpunten van kunstbeleid benoemd, te weten:

- 1) Middeleeuwse (schilder)kunst uit Amersfoort, kerkelijke kunst;
- 2) School van Jacob van Campen / schilderfamilie Withoos e.a. (Gouden Eeuw);
- 3) Hendrik Jan Wolter, Nederlandse impressionist die zich in Amersfoort ontwikkelde;
- 4) Schilders rond kunstpedagoog, -adviseur H.P. Bremmer (Nieweg, Fiks, Koster e.a.);
- 5) Amersfoortse naoorlogse expressionisten (Van Dam, L'hoëst e.a.), beïnvloed door Vlaams Expressionisme (De Smet, Wouters e.a.);
- 6) Topografie Amersfoort; kunstenaars beeldden Amersfoort af door de eeuwen heen;
- 7) Kunst geïnspireerd op het gebouw of de collectie (Mulders, Smulders, Poth e.v.a.).

Museum Amersfoort zal programmeren rond twee hoofdlijnen, te weten:

- 1) Cultuurhistorische thema's en onderwerpen op het gebied van plaatselijke beeldende kunst zullen, in vaste dan wel tijdelijke presentaties, op de locatie Westsingel (het gebouw van het huidige Museum Flehite) worden gerealiseerd.
- 2) Door samenvoeging van de Collectie Kamerbeek (circa 300 kunstwerken) met de collectie Wolter en 'Bremmerianen' ontstaat een omvangrijke collectie schilder- en tekenkunst uit het tijdvak 1850-1950. Op de locatie Langegracht (Elleboogkerk) zullen jaarlijks drie à vier tijdelijke, thematische tentoonstellingen over kunst uit dit tijdvak worden georganiseerd. De focus zal in eerste instantie gericht zijn op Nederlandse kunst, maar met enige regelmaat zal ook internationale kunst worden getoond.

Museum Amersfoort biedt de museumbezoeker een totaalpakket op het gebied van kunst en cultuur. Op de locatie Westsingel kan de bezoeker zich breed oriënteren op Amersfoort: de geschiedenis en de plaatselijke kunstproductie. Dit deel van Museum Amersfoort zal, nog meer dan al het geval is, gaan fungeren als startpunt van een (ontdekkings)tocht door historisch Amersfoort. Het motto is en blijft "Amersfoort binnenstebuiten"; in het 'binnenmuseum' wordt men geïnformeerd en raakt men geïnspireerd over 'buitenmuseum' historisch Amersfoort; de voorwerpen in het museum vertellen immers het verhaal van de stad.

Op de locatie Langegracht (Elleboogkerk) geniet men vervolgens van hoogwaardige kunsttentoonstellingen uit het tijdvak 1850-1950. Regelmatig maken werken uit de Collectie Kamerbeek (de collectiebasis van de 'kunst-unit' van Museum Amersfoort)) onderdeel uit van thematische, tijdelijke kunsttentoonstellingen.

Het gedeelte Elleboogkerk van Museum Amersfoort zal met een publieksgerichte programmering (en inzet van “iconen / merken” van de moderne (Nederlandse) schilderkunst) garant staan voor een grote publieksstroom. Groei naar circa 70.000 betalende bezoekers per jaar is hierdoor een realistisch uitgangspunt.

Integratie van Collectie Kamerbeek

De Collectie Kamerbeek is actief opgebouwd vanaf 1999, toen Cees Kamerbeek zijn bedrijf in makelaardij en verzekeringen “De Kamerbeek Groep” verkocht. Aan twee grote wensen/ passies werd vanaf dat moment gehoor gegeven:

- het verbouwen van wijn in Zuid-Frankrijk (Chateau Cremat);
- het aanleggen van een kwalitatief hoogwaardige collectie Nederlandse klassiek moderne schilderkunst.

Het echtpaar Kamerbeek bezat reeds een bijzondere collectie werken van kunstenaars van de Romantische en Haagse School. Jarmila Kamerbeek is een telg uit het geslacht van de negentiende-eeuwse Haagse lijstenmaker en kunstverzamelaar Van Bommel. Uit overerving kwam het echtpaar Kamerbeek in het bezit van een interessante collectie negentiende eeuwse kunst, die door Van Bommel was aangelegd.

Het verzamelbeleid van de Kamerbeeks bestond en bestaat eruit een verbinding te leggen tussen het realisme van de negentiende eeuw en de hedendaagse (met name Noord- Nederlandse) figuratie (gerepresenteerd in de voormalige bedrijfscollectie van de Kamerbeek groep). Onder de titel “Jongkind tot Van der Leck” presenteerde Museum Flehite in 2007 het ‘klassieke’ gedeelte van de Collectie Kamerbeek. In de opinie van de Kamerbeeks begint de moderne (figuratieve) kunst bij Jongkind, die in de jaren zestig van de negentiende eeuw in Honfleur Claude Monet (de aartsvader van het impressionisme) beïnvloedde, en kent in Van der Leck een overgangsfiguur naar het abstracte modernisme.

Van der Leck heeft nooit de volledige stap naar abstractie gezet. Hij werkte weliswaar in het idioom van De Stijl, maar zijn werken bleven gebaseerd op de zichtbare werkelijkheid. Iets wat door zijn aanvankelijke artistieke geestverwant Piet Mondriaan werd verafschuwd.

Museum Amersfoort verzamelt en presenteert Nederlandse schilderkunst tot en met Van der Leck. Bij hem eindigde immers de figuratie, die door Mondriaan werd doorontwikkeld tot zuivere abstractie (Neoplasticisme). Het is frappant dat Amersfoort met het Mondriaanhuis ook nog eens een plek te bieden heeft waar de abstracte schilderkunst door en in de geest van Piet Mondriaan centraal staat. De assimilatie van de Collectie Kamerbeek met die van het huidige Museum Flehite heeft tot gevolg dat Museum Amersfoort en Mondriaanhuis tezamen een totaaloverzicht kunnen gaan bieden van ruim een eeuw moderne Nederlandse kunstgeschiedenis. De omvorming van Museum Flehite tot Museum Amersfoort is daardoor niet alleen in bedrijfsmatig en promotioneel, maar ook in cultureel opzicht een unieke kans, die het mogelijk maakt dat de Amersfoortse musea kunnen gaan concurreren met de belangrijkste musea in Nederland.

INHOUDSOPGAVE

SAMENVATTING	1
1.DE OPDRACHT	2
2.DE INHOUD VAN DE GESPREKKEN	3
• De Zonnehof	3
• De Elleboogkerk	7
• De Aegtenkapel	9
• De locatie KAdE	10
3.DE KRACHT VAN AMERSFOORT	12
• Burgers maken de stad	12
• Zicht op 'het wonder van de toekomst': economie, sociale samenhang en cultuurklimaat	
• gaan onlosmakelijk samen	13
• De culturele biotopen in Amersfoort	14
• De maakbare ontmoetingsruimte	15
• De creatieve keten: Gezamenlijk optreden van de culturele sector	16
• De Koers	17
4. KANSRIJKE OPTIES	18
5. LIJST VAN BEKNOPTE VERSLAGEN VAN GESPREKKEN(ASSELBERGS / VAN EIJK) OVER MOGELIJKE BESTEMMINGEN VAN CULTUREEL VASTGOED IN AMERSFOORT	27
6. LITERATUURLIJST	36
